

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Yhdenvertaisuus nuorten keskuudessa

Malli MLL:n tukioppilaiden yhdenvertaisuuskoulutukseen

Johanna Puisto

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Johanna Puisto	Sivumäärä 64 ja 7 liitesivua
Työn nimi Yhdenvertaisuus nuorten keskuudessa - Malli MLL:n tukioppilaiden yhdenvertaisuuskoulu-tukseen	
Ohjaava opettaja Hanna Kiuru	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Mannerheimin lastensuojeluliiton V-S piiri, Ina Vahalahti	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja selvittää nuorten yhdenvertaisuutta ja syrjintää, tukioppilaiden roolia koulun yhdenvertaisuudessa ja heidän koulutustarpeitaan. Työn tilaajana oli Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri. Mannerheimin lastensuojeluliitto eli MLL on vuonna 1920 perustettu valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka päätehtävänä on edistää ja tukea lasten hyvinvointia.</p> <p>Yhdenvertaisuus on perusoikeus, jonka mukaan kaikilla tulee olla samanlaiset mahdollisuudet elämään, eikä ketään tule syrjiä henkilön iän, etnisyyden, seksuaalisuuden, sukupuolen, uskonnon, kielen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella ilman hyväksyttävää syytä. Aiheen tekee ajankohtaiseksi kasvanut pakolaisten määrä, sekä muut lähivuosina paljon huomiota saaneet vähemmistöjen oikeudet, rasismi ja syrjintä. Lisäksi yhdenvertaisuus on vuonna 2016 tärkeä teema muun muassa peruskouluissa. Koulujen tulee suunnitella ja kirjoittaa yhdenvertaisuussuunnitelmat vuoden loppuun mennessä.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittämistyön tuloksien pohjalta suunnitella ja rakentaa koulutusmalli yläkoulujen tukioppilaille yhdenvertaisuudesta. Koulutusmallin tavoitteena on lisätä nuorten tietoisuutta yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä, purkaa ennakkoluuloja ja negatiivisia stereotyyppioita sekä antaa erilaisia työkaluja syrjintään puuttumiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen nuoren omassa ympäristössä. Koulutusmallin pilotin perusteella voidaan sanoa sen saavuttaneen tavoitteensa.</p> <p>Tutkimuksessa kehittämistyömenetelminä käytettiin kartoitettavaa kyselyä, haastattelua, havainnointia ja 8x8 – menetelmää. Kysely suoritettiin Varsinais-Suomen alueen yläkoulujen tukioppilaille. Havainnointi toteutettiin maaliskuussa 2016, kohteena erään Turun yläkoulun tukioppilaiden yhdenvertaisuuskoulu. Haastattelut toteutettiin strukturoituna haastatteluna, haastateltavina olivat neljä tukioppilasohjaajaa Varsinais-Suomesta sekä yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä. 8x8 -menetelmä järjestettiin MLL:n kouluttajille elokuussa 2016.</p> <p>Kehittämistyön tulokset osoittavat, että syrjintää tapahtuu nuorten parissa huomattavasti, ja sitä on aikuisten vaikea huomata. Nuorten syrjinnän yleisimpiä muotoja ovat porukan ulkopuolelle jättäminen, haukkuminen ja rasistinen käytös. Yläkoulu osoittautui erityiseksi syrjinnän paikaksi. Kaikenlainen erillaisuus saattaa johtaa syrjinnän kohteeksi joutumiseen. Tuloksista ilmenee syrjintään puuttumisen olevan tärkeää, mutta heikkoa nuorten keskuudessa. Tilanteisiin puuttuminen on kuitenkin nuorille helpompaa kuin aikuisille, sillä he huomaavat kyseisiä tilanteita aikuisia enemmän. Tästä johtuen muun muassa tukioppilaiden rooli syrjintään puuttumisessa ja yhdenvertaisuuden edistämässä nousi tuloksissa merkittävään asemaan. Tukioppilaat tarvitsevat kuitenkin muiden nuorten tavoin tietoa ja keinoja syrjintään puuttumiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen.</p> <p>Kehittämistyön tuloksien pohjalta luotiin tuotos; Yhteinen Yhdenvertaisuus – koulutusmateriaali, joka pitää sisällään koulutusmallin yhdenvertaisuudesta. Koulutusmateriaali on tarkoitettu MLL:n kouluttajien, tukioppilaiden ohjaajien ja tukioppilaiden käyttöön, mutta sitä pystytään hyödyntämään myös laajemmin nuorisotyön alalla sekä soveltaen muiden kohderyhmien kanssa yhdenvertaisuuden ja syrjinnän käsittelyssä.</p>	
Asiasanat yhdenvertaisuus, syrjintä, nuoret, koulutus, tukioppilaat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work: Bachelor's Degree

ABSTRACT

Author Johanna Puisto	Number of Pages 64 and 7 attached
Title Equality amongst youth – Model for the equality training of the peer students of Mannerheim League for Child Welfare	
Supervisor Hanna Kiuru	
Subscriber and Mentor Finland Proper district of the Mannerheim League for Child Welfare, Ina Valahti	
Abstract <p>The purpose of this thesis was to study and explore the equality and discrimination amongst youth, the role of peer students in promoting equality in their schools as well as their need for training on the subject. The subscriber of this thesis was the Finland Proper district of the Mannerheim League for Child Welfare. The national NGO was founded in 1920 and its main objective is to advance and support the welfare of all children.</p> <p>Equality is a basic human right according to which all should have equal opportunities in life and no one may be discriminated against on the basis of their age, ethnicity, sexuality, gender, religion, language or other personal characteristics. The subject of equality is of current importance since there has been an influx of refugees in addition to other related subjects such as that of racism and the rights of minorities being heavily discussed in the media in recent years. Moreover, in 2016 equality is an important theme in comprehensive school in Finland as there has to be a written equality plan for each school by the end of this year.</p> <p>The aim of this thesis was to plan a training model on equality for secondary school peer students, based on the results of this study. The main objective of the training model is to increase youths' knowledge of equality and discrimination, dissolve prejudices and negative stereotypes and give young people various tools to intervene when seeing discrimination and advance equality in their own environments. Looking at the results of the training model pilot, the objectives were accomplished.</p> <p>The study methods used were survey, interview, observation and 8x8 method. The survey was directed for secondary school peer students in Finland Proper. In March 2016, a two-day equality training session was observed. Four peer student counselors were interviewed along with the Non-Discrimination Ombudsman Kirsi Pimiä. A session with 8x8 method was organised for the Mannerheim League for Child Welfare's trainers in August 2016.</p> <p>The results of the study show that discrimination happens frequently amongst youth and is often difficult for adults to notice. The most common discrimination forms amongst youth are exclusion, name-calling and racist behaviour. Discrimination has been proven to be common in secondary school. All kinds of disparity can lead to discrimination. Intervening when seeing discrimination arises to an important role in the results which also show intervening to be uncommon amongst youth. It is easier for youth to intervene in these situations, however, since they witness them more often compared to adults. Because of this, the study revealed that for example peer students have a very significant role to play in advancing equality and decreasing discrimination in schools. Although, peer students, like other young people, still need more information and tools to do so.</p> <p>Based on the results of the study, a product was created: Common Equality – training material which contains the equality training model. The training material is targeted for the trainers, counselors and peer students of the Mannerheim League for Child Welfare but can also be utilised elsewhere in youth work when discussing equality and discrimination. It can also be modified to suit other target groups.</p>	
Keywords equality, discrimination, youth, training	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO	5
2 TILAAJANA MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO	7
3 YHDENVERTAISUUS	10
3.1 Yhdenvertaisuudesta	10
3.2 Yhdenvertaisuus koskee meitä kaikkia	13
4 YHDENVERTAISUUS NUORTEN SILMIN	16
4.1 Yhdenvertaisuus nuorten näkemänä	16
4.2 Yhdenvertaisuus nuorten kokemana	19
4.3 Nuoret yhdenvertaisuutta edistämässä	24
5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	27
5.1 Aineistonkeruumenetelmät	27
5.2 Aineiston analyysimenetelmät	31
6 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	32
6.1 Yhdenvertaisuus on samanarvoisuutta	32
6.2 Nuoret tuntevat yhdenvertaisuuden aiheita	36
6.3 Jokainen nuori vaarassa tulla syrjityksi	41
6.4 Yhdenvertaisuuden edistämisen keskiössä: tukioppilaat ja koulutus	45
6.5 Koulutuksen pointtina keskusteleva tiedonjako	49
7 YHTEINEN YHDENVERTAISUUS -KOULUTUSMATERIAALI	54
7.1 Koulutusmateriaalin rakenne ja sisältö	54
7.2 Koulutusmallin pilotti ja arviointi	56
8 LOPUKSI	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus voivat tuntua itsestään selviltä päämääriltä, mutta niiden toteutuminen on todellisuudessa kaikkea muuta. Yhdenvertaisuudessa on kyse jokaisen kunnioituksesta itseään ja muita kohtaan sekä sitoutumista demokraattisen, moniarvoisen ja yhdenvertaisen yhteiskunnan rakentamiseen. (Salmenkangas 2005, 5-9.) Ajankohtaiseksi aiheen tekee yhteiskunnassa keskustelua herättäneet tasa-arvoinen avioliittolaki ja muut vähemmistöjen oikeustaistelut sekä lähivuosien pakolaistulvat. Turvapaikanhakijamäärien noustua kaikkialla Euroopassa vuonna 2015 myös Suomeen tuli ennätysmäärä hakijoita, lähes 32 500 henkilöä. (Pakolaisneuvonta ry 2016.) Yhdenvertaisuus on näin kaikkien kannalta merkittävää ja siitä tulisi kaikkien olevan tietoisia.

Nuorten yhdenvertaisuutta on aiemmin tutkittu jonkin verran. Vuoden 2014 nuorisobarometrin aiheena oli yhdenvertaisuus ja siinä avattiin nuorten (15–29 -vuotiaiden) yhdenvertaisuusasenteita sekä syrjintää nuorten keskuudessa. (Myllyniemi 2015.) Sitä aiemmin sisäministeriön oikeusyksikön tilaamana suoritettiin tutkimus, jonka tarkoituksena oli kartoittaa eri vähemmistöryhmiin kuuluvien 10–17 -vuotiaiden lasten ja nuorten kokemaa syrjintää, sen muotoja ja yleisyyttä. (Kankkunen, Harinen, Nivala & Tapio 2010.)

Nuoret ovat siinä mielessä erityisessä asemassa, että he kokevat niin sanottuja pakkokohtaamisia oppivelvollisuuden vuoksi. Peruskoulussa lapset ja nuoret kohtaavat toinen toisensa väistämättä. Näin he saattavat kohdata muun muassa toisesta kulttuurista tulevia henkilöitä ja vammaan omaavia nuoria. He kohtaavat asioita, joita ammattilaisia, esimerkiksi opettajia, ohjaajia ja työntekijöitä koulutetaan kohtaamaan. Monet yhdenvertaisuuteen sisältyvät asiat ovat kuitenkin jääneet opetussuunnitelmien ulkopuolelle ja kouluopetus ylipäänsä on yhä hyvin heteronormatiivista. Parhaiten yhdenvertaisuus toteutuu, kun sitä toteutetaan järjestelmällisesti niin virallisessa opetussuunnitelmassa kuin epävirallisemmissa yhteyksissä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä (Salmenkangas 2005, 9). Sivuan opinnäytetyössäni yhdenvertaisuuden virallista puolta, sitä koskevaa lainsäädäntöä ja hallintoa. Keskityn työssäni kuitenkin yhdenver-

taisuuden epävirallisempiin yhteyksiin, muun muassa nuorten sosiaalisiin suhteisiin.

Opinnäytetyön tarve nousi Mannerheimin lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin nuorisotoiminnan koordinaattorilta Ina Vahalahdelta. Mannerheimin lastensuojeluliitto on aiemmin pitänyt koulutuksia monikulttuurisuudesta ja suvaitsevaisuudesta, mutta heillä ei ole olemassa yhteistä yhtenäistä mallia ja materiaalia koulutukselle. Tämän vuoksi heillä on tarve luoda nuorten tarpeita vastaava koulutusmalli yhdenvertaisuudesta. Malli tulee valtakunnalliseen käyttöön, mikä auttaa koulutuksen laadun tarkastelussa ja yhdenmukaisuuden ylläpitämisessä. (Vahalahti 2016.)

Kehittämistutkimukseni tarkoituksena on tutkia nuorten yhdenvertaisuutta ja sen edistämistä sekä syrjintää ja siihen puuttumista. Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksinä ovat seuraavat: tarvitsevatko nuoret tietoa ja keinoja uusiin kohtaamiin tai syrjivien asenteiden tunnistamiseen? Millaisia työkaluja he tarvitsevat syrjintään puuttumiseen ja oman ympäristönsä yhdenvertaisuuden edistämiseen? Pyrin opinnäytetyölläni vastaamaan näihin kysymyksiin.

Kehittämistyöni tavoitteena on kehittää tilaajalle johdonmukaisesti rakennettu ja monipuolinen sekä nuorten tarpeita vastaava koulutusmalli yhdenvertaisuudesta yläkoulun tukioppilaille. Kehittämistutkimukseni on konstruktivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on luoda konkreettinen koulutusmalli työn tilaajalle. Tutkimusmenetelminäni käytän kyselyä, havainnointia, haastattelua ja 8x8 – menetelmää. Kyselyllä haen tukioppilaiden näkökulmaa, haastatteluilla tukioppilaiden ohjaajien näkökulmaa, 8x8 -ideointimenetelmällä tukioppilaiden kouluttajien näkökulmaa yhdenvertaisuuteen ja havainnoinnilla tutkin Mannerheimin lastensuojeluliiton nykyistä koulutusmallia yhdenvertaisuudesta.

Opinnäytetyössäni kuvaan ensimmäisenä tilaajani Mannerheimin lastensuojeluliittoa ja sen toimintaa, sitten kerron tarkemmin mitä yhdenvertaisuus on ja keitä se koskee. Tämän jälkeen avaan yhdenvertaisuutta nuorten näkökulmasta. Kerron sitten, mitä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä käytin, jonka jälkeen avaan saamiani tuloksia ja analysoin niitä. Lopuksi kerron opinnäytetyöni tuotoksesta ja vedän työstäni lopulliset päätelmät.

2 TILAAJANA MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Tässä luvussa avaan ensin kehittämistyöni tilaajan Mannerheimin lastensuojeluliiton toimintaa yleisesti, sitten avaan järjestön tukioppilastoimintaa ja sen yhteyttä kehittämistyöhöni. Mannerheimin lastensuojeluliitto, tästä lähin MLL, on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton järjestö ja se perustettiin vuonna 1920. Se on yhteisö, joka muodostuu keskusjärjestöstä, piirijärjestöistä ja paikallisyhdistyksistä (Kuvio 1). Kehittämistutkimuksen tarkempana tilaajana on MLL:n Varsinais-Suomen piiri, jonka toimisto sijaitsee Turussa Perhetalo Heidekenillä.

Kuvio 1. MLL:n organisaation rakenne. (Mannerheimin lastenliitto 2016.)

Liitto saa rahoitusta vuosittain monesta eri lähteestä. Sen suurin yksittäinen rahoittaja on Raha-automaattiyhdistys. Perhekeskus- ja tukioppilastoimintaan myönnettyistä RAY-avustuksista siirrettiin valtaosa MLL:n piirijärjestöille vastaviin toimintoihin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 30.) MLL on avoin ja valtakunnallinen kansalaisjärjestö, johon kaikki ovat tervetulleita. Sen toiminta perustuu muun muassa yhdenvertaisuuden, inhimillisyyden ja yhteisvastuun arvoihin kunnioittaen avoimuuden, osallisuuden ja kumppanuuden periaatteita. Päätehtäväkseen järjestö nimeää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämisen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016.)

MLL:n toiminta on hyvin monipuolista. Sen tunnetuinta ja suosituinta toimintaa ovat perhekahvilat. Ne ovat kaikille lapsiperheille tarkoitettuja avoimia kohtaamispaikkoja. Lisäksi MLL ylläpitää vanhempainpuhelinta, joka on kaikenikäisten lasten vanhemmille tarkoitettu auttava puhelin. Järjestö pyörittää myös maam-

me ainoaa valtakunnallista lasten ja nuorten maksutonta puhelinta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 9-18.)

MLL:n toiminta on avointa kaikille lapsille ja nuorille. Järjestö pyrkii työllään tuottamaan nuorille mahdollisuuksia vaikuttaa omissa yhteisöissään. Liiton yhteistyö koulujen kanssa on vahvaa ja näkyvää. MLL on luonut mallin, jossa oppilaat voivat toimia vapaaehtoisina koko kouluajan: alakouluissa kummioppilaana, yläkouluissa tukioppilaana ja toisella asteella tutorina. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016, 15.)

Tukioppilastoimintaa yli 40 vuoden ajan

MLL aloitti tukioppilastoiminnan Suomessa 44 vuotta sitten. Toiminta on levinnyt valtaosaan Suomen yläkouluista ja on useissa kouluissa vakiintunut pysyväksi osaksi koulun toimintaa. Järjestö on asettanut tukioppilastoiminnalle yleiset päämäärät. Perusajatus on, että nuoret itse suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa ja osallistuvat siten kouluyhteisönsä rakentamiseen. (Peura 2012, 12.)

Tukioppilaiden tärkeimpiä tehtäviä on ryhmähengen luominen. Uuteen ryhmään ja kouluun tuleminen voi olla pelottavaa, ja tässä liitoskohdassa tukioppilas voi olla avuksi monin tavoin. Tukioppilaat järjestävät kummitunteja 7. -luokkalaisille ja monissa kouluissa välituntitoimintaa. (Peura 2012, 6; Toukonen 2010, 4-7.) Peura (2012, 6) lisää tukioppilaiden järjestävän myös erilaisia koko koulun kampanjoita, teemapäiviä ja tapahtumia. Tukioppilaat uskoivat edistävänsä parhaiten koulun hyvää ilmapiiriä ja yhteishenkeä juuri näiden toimintojen kautta.

Tukioppilastoiminnan avulla kyetään edistämään yhteisöllisyyden lisäksi monia nuorten hyvinvointiin liittyviä asioita, muun muassa päihteiden käytön ehkäisemistä ja tunnetaitoja. MLL on tuottanut näistä ja muista aiheista jatkokoulutuksia ja aineistoja koulujen käyttöön. Yleensä tukioppilaat saavat aiheista jatkokoulutusta ja käyvät pitämässä toiminnallisia tietoiskuja muille oppilaille. (Peura 2012, 7.)

Peuran (2012, 9-10) mukaan tukioppilasohjaajana voi toimia kuka tahansa tehtävään nimetty opettaja tai koulun työntekijä, ja he saavat tehtävänsä koulutuksen. Tukioppilasohjaajan tehtävänä on järjestää tukioppilaille koulutus. Pe-

ruskoulutuksen saavat kaikki tukioppilaat joko koulun itse järjestämänä tai ti-laamalla sen MLL:ltä. Tukioppilaille on tarjolla erilaisia jatkokoulutuksia. Näitä koulutuksia on järjestänyt suunnilleen puolet Peuran tutkimukseen osallistuneista kouluista, ja reilu kolmannes tukioppilaista ilmoitti kaipaavansa niitä. Tukioppilaat toivoivat tarkempia ohjeita ja neuvoja esimerkiksi kummituntien järjestämiseen ja yksinäisten oppilaiden lähestymiseen. (Mt. 10–11.)

Peura (2012, 14) muistuttaa olevan hyvä valita monenlaisia nuoria tukioppilaisiksi, sillä se on tärkeää erilaisten oppilaiden tukemisen kannalta. Tasapuolinen ja huolellinen valintamenettely sekä riittävä ohjaus merkitsevät paljon toiminnan onnistumiselle. Tukioppilastoiminnan ohjaukseen ja koulutukseen panostavissa kouluissa on tulosten perusteella merkitsevästi paremmat valmiudet kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseen.

Oppilashuoltoryhmät korostavat kiusaamisen vastaisen työn keskeisestä roolia tukioppilastoiminnan tavoitteena. Monet määrittelivät sekä kiusaamisen ehkäisemisen että kiusaamiseen puuttumisen tukioppilaiden tehtäväksi. Peuran suorittamaan tutkimuksessa nousi esille 8. -luokkalaisilla vastaavia odotuksia ja nuoret kritisoivat tukioppilaiden kiusaamiseen puuttumista puutteelliseksi. Tukioppilaat ilmaisivat itse samoin huolta ja riittämättömyyden tunteita. Yleinen kokemus oli, että he eivät pysty tarpeeksi auttamaan kiusattuja ja yksinäisiä oppilaita. Tukioppilaat kyllä puuttuivat kiusaamistilanteisiin, mutta kaipaavat vielä enemmän tähän liittyvää jatkokoulutusta. (Peura 2012, 7.)

Tämän tarpeen ovat nuorten lisäksi huomanneet niin tukioppilaiden ohjaajat kuin MLL:n kouluttajat. Vaikka kiusaamisen ehkäisemiseen on jo olemassa jatkokoulutusmateriaali, painotti Vahalahti (2016) keskustelussa yhdenvertaisuuden ja monikulttuurisuuden ajankohtaisuutta ja merkittävyyttä. Hänen mukaansa nuoret kaipaavat yhä enemmän tietoa erilaisista nuorista, ja tukioppilaat kaipaavat keinoja kohdata näitä nuoria ja edistää yhdenvertaisuutta kouluissaan. Näiden huomioiden pohjalta päädyin tekemään kehittämistyöni yhdenvertaisuudesta nuorten keskuudessa ja luomaan sen tuotoksena yhdenvertaisuuskoulutuksen tukioppilaille.

3 YHDENVERTAISUUS

Tässä luvussa avaan yhdenvertaisuuden käsitettä, siihen liittyvää lainsäädäntöä ja muita aiheen kannalta merkittäviä käsitteitä. Kuvaan mitä on syrjintä ja millaisia muotoja se voi saada. Lisäksi kerron, ketkä kohtaavat syrjintää ja miten yhdenvertaisuutta edistetään yhteiskunnassamme.

3.1 Yhdenvertaisuudesta

Suomen perustuslain (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 2.luku 6 §) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. **Yhdenvertaisuudella** tarkoitetaan täten kaikkien ihmisten kohtelua yhdenvertaisina kansalaisina kaikkine oikeuksineen ja velvoitteineen. Se on perusoikeus, jonka mukaan oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa kaikilla ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua, tehdä töitä ja saada erilaisia palveluja. (Yhdenvertaisuus 2016.)

Tästä huolimatta, muun muassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kohtaavat huolestuttavan paljon syrjintää valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteistyshenkilöiden verkoston työryhmän mukaan (Oikeusministeriö 2014). Samoin rasismi on yhä vahvasti läsnä suomalaisten arjessa, niin kuin nuoren Valtteri Saaren tarina todisti keväällä 2016. Etelä-Afrikasta Suomeen vauvana adoptoitu Valtteri Saari kertoi, kuinka häntä usein luullaan ulkomaalaiseksi ja miten arkipäiväistä rasismien kohtaaminen on 11 -vuotiaalle koululaiselle. Hän kertoi Aamu-tv:n haastattelussa, miten häntä ”haukutaan neekeriksi ja kakaksi tai kakanväriseksi. Nekruksi ja kaikkea semmoista.” (Vatanen 2016.)

Nousiainen (2012, 47) korostaa ihmisten yhdenvertaisuusperiaatteen perustuvan ajatukseen ihmisistä oikeuksiltaan yhdenvertaisina. Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten yhteydessä painotetaan yhdenvertaisuusperiaatetta ihmisoikeus-

keuksien turvaamisena ilman syrjintää. Valitettavasti tämä hyvinvoivan yhteiskunnan peruseriaate ei toteudu tarkoitetulla tavalla jokaiselle meistä.

Yhdenvertaisuuden yhteydessä puhutaan hyvin usein tasa-arvoisuudesta. Käsitteet eivät kuitenkaan ole täysin synonyymiset, vaikka niitä arkikielessä siten käytetään. Nousiainen (2012, 32) nostaa tämän esille kommentoimalla suomen kielen harvinaisuutta kansainvälisesti verraten. Viime vuosina näitä onkin alettu käyttää oikeudellisesti siten, että **tasa-arvo** viittaa naisten ja miesten asemaan ja yhdenvertaisuus-käsitettä käytetään muiden henkilöryhmien yhteydessä. Tästä johtuen Suomen lainsäädännössä yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta on säädetty erikseen: 1325/2014 Yhdenvertaisuuslailla (Non-discrimination Act) ja 8.8.1986/609 lailla naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (Equality Act).

Viime vuosikymmeninä yhdenvertaisuuseriaatteesta jokaisen ihmisen samanarvoisuudesta on siirrytty yhä enemmän syrjimättömyyteen ja syrjinnänkieltoihin, erityisesti lainsäädännössä. Vuonna 2000 Euroopan unioni asetti direktiivit, joissa kielletään syrjintä muun muassa rodun ja etnisen alkuperän perusteella (2000/43/EY) ja uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai sukupuolisen suuntautumisen perusteella (2000/78/EY). Nämä direktiivit saatettiin Suomessa voimaan säätämällä yhdenvertaisuuslaki (21/2004). Tämä laki uudistettiin vuonna 2014. Uudistukset koskivat syrjinnän suojan parantamista, yhdenvertaisuuden edistämisen tehostamista ja oikeussuojan parempaa turvaamista. (Ahtela, Bruun, Koskinen, Nummijärvi & Saloheimo 2006, 23; Ihmisoikeuskeskus 2014.)

Yhdenvertaisuuslaki pitää sisällään syrjintäkieltojen lisäksi yhdenvertaisuuden edistämistä koskevia säännöksiä. **Syrjintäkiellolla** tarkoitetaan kieltoa ihmisten asettamisesta eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Kielloilla toteutetaan yhdenvertaisuuden vaatimusta ihmisten kohtelamisesta samalla tavalla samanlaisissa tilanteissa tai tapauksissa. Täten yhdenvertaisuuseriaate koskee perinteisesti yhtäläistä kohtelua. (Ahtela ym. 2006, 29–33; Nousiainen 2012, 42.)

Yhdenvertaisuuslaissa (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 8§) todetaan perustuslain tavoin, että ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tämän syrjinnäkiellon lisäksi laki vaatii viranomaisia, työnantajia ja oppilaitoksia huolehtimaan yhdenvertaisesta kohtelusta, yhdenvertaisuuden edistämisestä ja sen toteutumisesta toiminnassaan.

Syrjinnällä tarkoitetaan toisen ihmisen asettamista eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää syytä. Syrjinnällä kielletään jonkun ihmisen tai ihmisryhmän oikeus nauttia kaikista poliittisista, kansalaisuuteen liittyvistä, taloudellisista, yhteiskunnallisista tai kulttuurisista oikeuksistaan ja vapauksistaan. Oikeudellisena käsitteenä syrjintä viittaa kiellettyyn menettelyyn, johon voi liittyä sanktio. (Flowers 2007, 216; Nousiainen 2012, 31.)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitaan useita syrjinnän muotoja, muun muassa välitön ja välillinen syrjintä sekä häirintä. Syrjintä on **välitöntä**, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 10§.) Syrjintä on lain mukaan **välillistä**, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö asettaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos niillä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamisen keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 13§.)

Kun henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan käyttäytymisellä, joka on laissa kielletyn syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan luodaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri on kyse **häirinnästä**. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 14§.) **Positiivinen erityiskohtelu** taas on lain mukaan sellaista oikeasuhtaista kohtelua, jonka tarkoituksena on yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen. Tällä pyritään joskus suosimaan heikommassa asemassa olevia ryhmiä soveltamalla heihin lievempiä kriteereitä kuin muihin. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 9§.) Esimerkiksi edellytys-

ten luominen vammaisille, jotta he voivat nauttia yhtäläisistä oikeuksista ja mahdollisuuksista lasketaan positiiviseksi erityiskohteluksi. Koska vammaisiin henkilöihin on todettu kohdistuvan muita henkilöitä enemmän syrjintää ja ihmisoikeusloukkauksia, on erityiskohtelun rooli erittäin merkittävä. (Flowers 2007, 217; Ulkoasianministeriö 2014, 71.)

Lainsäädännön lisäksi syrjintää pyritään ehkäisemään erilaisten hankkeiden ja kampanjoiden kautta, esimerkiksi Ei vihapuheelle – liike (2016) ja Punaisen ristin ylläpitämä Ei rasismille – hanke (2012), joilla on pyritty saamaan eritoten nuoria mukaan keskusteluun yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Lisäksi vuosina 2007–2015 oikeusministeriö pyöritti Yhdenvertaisuus etusijalle (YES) – hanketta, joka oli kansallinen syrjinnän vastainen toimintaohjelma. Hankkeen tavoitteena oli kasvattaa tietoisuutta ja valmiuksia yhdenvertaisen kohtelun ja syrjimättömyyden toteutumiseksi sekä edistää monimuotoisuuden hyväksymistä yhteiskunnassa. (Yhdenvertaisuus 2016.)

3.2 Yhdenvertaisuus koskee meitä kaikkia

Yhdenvertaisuus on siis kaikkien yhtäläistä, samanarvoista kohtelua, syrjimättömyyttä. Se ei saa olla vain harvojen etuoikeus; sen on oltava meidän jokaisen ulottuvilla. Kansalaisten velvollisuus yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja edistämisestä on tärkeä, ja tätä velvollisuutta ja oikeutta on pyritty ylläpitämään ja edistämään hallinnon toimesta.

Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työsuojeluviranomaiset. Poliisi tutkii syrjintä- tai syrjintään liittyviä rikoksia. Yhdenvertaisuusvaltuutetun puoleen voi kääntyä, jos on kokenut tai havainnut syrjintää laissa kielletyssä muodossa. (Oikeusministeriö 2015, 10.) Sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin liittyvää syrjintää käsittelee tasa-arvovaltuutettu. Vuonna 2016 yhdenvertaisuusvaltuutettu on Kirsi Pimiä ja tasa-arvovaltuutettuna toimii Pirkko Mäkinen (Syrjintä 2016; Tasa-arvo 2016).

Valtuutettujen lisäksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen ja syrjinnän seurauksesta on vastuussa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on valtioneuvoston nimittämä itsenäinen ja riippumaton oikeusturvaelin. (Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta 2016.) Hallintotoimen nimeämistä apuväylistä ja lainsäädännöstä huolimatta, syrjintä työpaikoilla ja oppilaitoksissa on vielä yleistä, erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten keskuudessa. Lisäksi alkuperäiskansat, etniisiin, kielellisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat sekä vammaiset henkilöt ovat usein järjestelmällisen syrjinnän kohteena. (Ulkoasianministeriö 2014, 23–70.)

Oikeusministeriö (2015, 6) nostaa esille syrjinnän hyvinkin merkittävät seuraukset. Sen mukaan syrjinnästä voi koitua sekä henkisiä että taloudellisia vahinkoja. Se lisää turvattomuutta ja heikentää syrjittyjen mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Siihen on siksi tärkeää puuttua.

Flowersin (2007, 217) mukaan syrjintä johtuu usein tietämättömyydestä, ennakkoluuloista ja negatiivisista stereotypioista. Oikeusministeriö (2015, 6-8) toteaa, että syrjinnälle erityisen alttiita olevat henkilöt, jotka kuuluvat sellaisiin ryhmiin, joihin kohdistuu kielteisiä stereotypioita ja ennakkoluuloja. Ulkoasianministeriön tavoin ministeriö nimeää syrjinnälle alttiiksi ryhmiksi muun muassa etniset vähemmistöt, vammaiset, seksuaalivähemmistöt ja lapset ja nuoret.

Näistä ryhmistä, vammaiset henkilöt kohtaavat muita yleisemmin syrjintää ja ihmisoikeusloukkauksia (Oikeusministeriö 2015, 8). Toinen syrjintää usein kohtaava ihmisryhmä on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, jotka ovat seksuaaliselta suuntautumiseltaan muita kuin heteroseksuaaleja. Sukupuolivähemmistöihin taas kuuluvat ihmiset, jotka kokevat olevansa perinteiseen kaksijakoiseen mies-nais – jakoon osittain tai kokonaan kuulumattomia. (Homofobia 2016.) Lehtonen (2007, 23) nimeää keskeiseksi ongelmaksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman ja heihin kohdistuvan syrjinnän kartoittamisessa tiedon puutteen.

Työelämässä tapahtuvaa syrjintää on kokonaisvaltaisesti tutkittu runsaasti, mutta tutkimustietoa työelämän ulkopuolella tapahtuvasta syrjinnästä on verrattain

hyvin vähän. Valtaväestön tiedonpuute juurtaa juurensa yhteiskunnan heteronormatiivisuuteen. Heteronormatiivisten käytäntöjen ja rakenteiden takia vähemmistöihin kuuluvat ovat suurimmassa riskissä joutua syrjityiksi. (Mt. 19.)

Lehtonen (2007. 19) määrittelee heteronormatiivisuuden ajattelu- ja asennoitumistavaksi, joka kieltäytyy näkemästä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta ja joka arvottaa yhdenlaisen sukupuolen ja seksuaalisen ilmaisu- ja kokemustavan toista paremmaksi. Moninaisuuden huomiotta jättäminen ja heteronormatiivisuuden ehkäisemättömyys, vaikuttaa kaikkien ihmisten hyvinvointiin heikentävästi.

Yhdenvertaisuus ei siten ole vain vähemmistöjen kannalta merkittävää, vaan normien ahtaus koskee meistä jokaista ja saatamme usein joutua tarkkailemaan itseämme ja miettimään, saammeko oikeasti olla vapaasti sellaisia kuin olemme (Myllyniemi 2015, 6). Yhteisöt tuottavat normaaliuden painetta kaikkialla, mutta tämä pitää erityisesti paikkansa nuorten kohdalla. Seuraavaksi käsittelen yhdenvertaisuutta nuorten maailmasta käsin.

4 YHDENVERTAISUUS NUORTEN SILMIN

Tässä luvussa käsittelen yhdenvertaisuutta nuorten, eritoten yläkouluikäisten nuorten, näkökulmasta ja kokemusmaailman kautta. Avaan, miten nuoret näkevät ja kokevat yhdenvertaisuuden. Jälkimmäisessä aihepiirissä tarkastelen tarkemmin, millaista syrjintää nuoret kohtaavat ja missä he sitä kohtaavat. Lopuksi käsittelen nuorten roolia yhdenvertaisuuden edistämässä nuorten omissa ympäristössään, muun muassa koulussa.

4.1 Yhdenvertaisuus nuorten näkemänä

Nuoret korostavat kaikkien kohtelemista samanlaisina ja samanarvoisina kysyttäessä, mitä yhdenvertaisuus heidän mielestään on. Nuoret myös nostivat esille yhdenvertaisuuden merkitsevän oikeudenmukaisuutta ja kunnioittavaa jokaisen arvonn tunnistamista. (Kankkunen, Harinen, Nivala, ja Tapio 2010, 27–28.) Myllyniemi (2015, 29) sai samanlaisia tuloksia tutkimuksessaan. Nuoret näkevät syrjivänä ennen kaikkea ihmisten eriarvoisen kohtelun vuoden 2014 nuorisobarometrin mukaan. Syrjintä ja eriarvoisuus kulkevat siis nuorten silmissä käsi kädessä. Tyttöjen on todettu olevan kautta linjan poikia herkempiä tunnistamaan eriarvoisuuden syrjinnäksi. (Mt. 29.)

Souto (2011, 197) nostaa tutkimuksessaan esille maahanmuuttajanuorten näkökulmaa rasismiin. Nuorten mielestä rasismi näyttäytyy käytäntöinä, jossa toinen tietää jo etukäteen, millainen toinen on, miten hän toimii ja mihin hän kuuluu. Nämä ennalta tiedetyt erot ja ominaisuudet rakentavat ja rajaavat myös erilaisuudesta käytävää keskustelua. Lehtonen (2007, 27–28) kommentoi ei-heteroseksuaalisten nuorten, muiden nuorten tavoin, pyrkimään olemaan yhteisöissään mahdollisimman ”normaaleja” ja monet pyrkivät peittämään kokemansa erilaisuuden. Yhteistä näiden väestöryhmien kokemuksissa on näin kokemus erilaisuudesta, tietynlaisesta ”toiseudesta”.

Korkiamäen (2014, 39) mukaan vertaisryhmien olemassaolo merkitsee väistämättä paitsi tunneperäistä kuulumista myös yhteisöllisiä erontekoja ja rajanvetoja, joilla muita nuoria asemoidaan yhteisön ulkopuolelle. Nuorten keskuudessa on siis luontaista tehdä ryhmiä ja kulttuureita ja niihin kuulumista näkyväksi eri keinoin. Samalla kuitenkin vedetään rajoja samanlaisen ja erilaisen, normaalin ja poikkeavan välille.

Gissler, Kekkonen, Känkänen, Muranen ja Wrede-Jäntti (2014, 7) lisäävät keskusteluun ”toiseuden” näkökulman. Heidän mukaansa erot muuttuvat toiseksi, kun toisenlaisuutta tuotetaan arvottamalla erilaisuus ja ero vähempiarvoiseksi ja poikkeavaksi suhteessa itseen ja siihen liitettävään näennäiseen tavallisuuteen. Tämä muodostaa rajan meidän ja muiden välille, mikä näyttäytyy valtasuhteena. Tämän kaltaiset valtasuhteet ovat yleisiä kaikenikäisten ihmisten välillä, myös nuorten, ja ne tuottavat jo määrittelyllään eriarvoisuutta ja syrjintää. Nuorten maailmassa tämä näkyy erityisen herkästi koulussa niin vertaissuhteissa kuin koulun heteronormatiivisuutta korostavissa rakenteissa ja käytännöissä. (Lehtonen 2013; 2007, 19.)

Nuorten näkemä syrjintä on usein häirintää. Kun nuorten syrjintää tarkastellaan erityisesti häirinnän merkityksessä, tullaan hyvin lähelle kiusaamisen käsitettä. Kiusaaminen lasketaankin häirinnäksi ja sitä voidaan pitää yhtenä syrjinnän muotona. (Kankkunen ym. 2010, 12.) Syrjinnälle on kuitenkin yleisesti olemassa syrjintäperuste, kun taas kiusaamisen kohdalla sitä ei kaikissa tilanteissa ole. Kumpaankin liittyy ihmissuhteiden välistä vallankäyttöä ja rajanveto on siten haastavaa. Kokemuksellisesta näkökulmasta tällainen käsitteellinen erottelu ei kuitenkaan ole merkityksellistä, ja siksi en ole sitä tarkempaan käsittelyyn ottanut. (Itkonen & Talib 2013, 9; Kankkunen ym. 2010, 12.)

Nuoret, joilla on omia kokemuksia vähemmistöön kuulumisesta, ovat todistaneet nuoriin kohdistuvaa syrjintää muita selvästi enemmän vuoden 2014 nuori-sobarometrin mukaan. Syynä arvellaan olevan se, että vähemmistöön kuulumisen kokemus herkistää havaitsemaan myös muihin kohdistuvaa syrjintää. (Myllyniemi 2015, 33.) Tämä on hyvinkin loogista, sillä vähemmistöihin, eritoten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön, kuuluvat nuoret ovat usein paremmin

informoituja syrjinnästä ja häirinnästä. He joutuvat usein etsimään enemmän tietoa pohtiessaan omaa identiteettiään kuin muut nuoret. (Mt. 33)

Nuoret siis havaitsevat runsaasti heihin kohdistuvaa syrjintää. Nämä lukuisat havainnot saattavat olla yksi syy siihen, miksi nuorten mielestä syrjintään tulisi puuttua paljon nykyistä painokkaammin, erityisesti kouluissa (Kankkunen ym. 2010, 48). Tästä esimerkkinä voidaan pitää Rastaan (2007, 188) tutkimuksessa monien nuorten kertomuksista välittyntä pettymystä opettajiin, heidän kykyynsä ja haluunsa vastustaa rasismia ja tukea sitä kohdanneita nuoria. Kankkunen ym. (2010, 44) nostaa samoin esille nuorten mielipiteen siitä, että aikuiset eivät huomaa nuorten keskuudessa tapahtuvaa syrjintää. Aineistonsa perusteella, tutkijat toteavat nuorten tuntevan opettajien kadottaneen auktoriteettinsa ongelmanratkaisijoina, eivätkä he enää mahda oppilailleen mitään.

Vuoden 2014 nuorisobarometrin tulokset osoittavat samaa. Vain joka viides vastaaja (19 %) arvioi syrjintätapauksen selvittelyn johtaneen kattavampiin toimenpiteisiin, esimerkiksi toimintakäytäntöjen tai ohjeiden muuttamiseen. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että nuorille on yleistä jääminen vaille välitöntä apua, mutta vielä yleisempää oli jättää puuttumatta syrjiviin rakenteisiin. (Myllyniemi 2015, 46–47.)

Myllyniemen (2015, 45–47) mukaan kyselyyn vastanneista nuorista useampi kuin kolme neljästä sanoo ainakin joskus puuttuneensa syrjintään sitä havaitessaan. Tulokset osoittavat, että tytöt ovat puuttuneet syrjintään poikia useammin ja he myös tunnistavat erilaisia syrjinnän muotoja herkemmin sekä havaitsevat ympärillään nuoriin kohdistuvaa syrjintää poikia enemmän. Syrjintään puuttumista pidettiin kuitenkin lähes yksimielisesti tutkimuksessa tärkeänä.

Artemjeff (2015, 185) toteaa, että mikäli syrjintä nähdään kielteisistä asenteista johtuvana käytöksenä, syrjinnän vastaisen politiikan tulisi pyrkiä muuttamaan näitä asenteita. Itkonen ja Talib (2013, 8) lisäävät nuorten monesti muodostaneen käsityksensä ja uskomuksensa omien kokemusten, arvostusten ja mahdollisesti muualta, muun muassa mediasta, omaksuttujen tietojen perusteella eivätkä välttämättä vastaa todellisuutta. Tämän vuoksi on tärkeää löytää keinoja vaikuttaa niin nuorten tietoihin kuin niistä muodostuviin asenteisiin.

4.2 Yhdenvertaisuus nuorten kokemana

Nuoruus on ryhmäsuhteiden sekä oman paikan ja kuulumisen etsintäaika, mutta tämä aika ei avaudu kaikille samanlaisena eikä tasa-arvoisena (Soutu 2011, 16). Oli kyse sitten nuorten välisistä vertaissuhteista tai heidän ikäluokkaan kohdistuvasta keskustelusta. Tässä luvussa tulen käsittelemään nuorten kokemaa syrjintää, sen saamia muotoja ja tapahtumapaikkoja.

Honkasalo (2014, 14–19) nostaa tekstissään esille nuorten pahamaineisen julkisen imagon, joka monesti johtaa ikään perustuvaan, usein tiedostamattomaan, syrjintään. Hän toteaa väestön olevan osittain sokea nuoriin liittyville ot-sikoille ja puhutavoille. Vaikka tahto näiden keskusteluiden taustalla on yleensä nuorten elämän parantaminen, on silti tärkeää miettiä, minkä muun ryhmän avoin syrjimineen on oikeastaan yhtä hyväksyttyä kuin nuorten.

Oikeusministeriö (2015, 7) viittaa nuoriin kohdistuvalla syrjinnällä siihen, miten alaikäisiltä kielletään oleskelu jossain tilassa, esimerkiksi kauppakeskuksessa tai kaupassa ilman hyväksyttävää syytä. Nuorten heikompi asema työmarkkinoilla sekä kouluissa esiintyvä syrjintä, kiusaaminen ja seksuaalinen häirintä ovat muita ministeriön luettelemia nuoriin kohdistuvia syrjinnän muotoja. Samaten ulkoasianministeriö (2014, 66) on huolissaan nuoriin kohdistuvasta vihapuheesta. Ministeriön mukaan se kohdistuu laajimmin tyttöihin sekä erilaisiin vähemmistöihin kuuluviin nuoriin. Salmenkangas (2005, 14) selittää tätä ympäröivän yhteiskunnan ennakkoluuloilla, jotka hänen mukaansa saattavat vaikuttaa vähemmistötaustaisten henkilöiden mahdollisuuksiin saada yhdenvertaista kohtelua. Toisaalta Salmenkangas (mt.) huomauttaa kaikkien kuuluvan yhteen tai useampaan vähemmistöön. Joskus vähemmistöön kuuluminen liittyy tiettyyn elämäntilanteeseen, esimerkiksi opiskeluun, joskus se on pysyvämpää. Tämän mukaan nuoria voidaan jo ikänsä perusteella pitää omana vähemmistönään.

Huoli aiheesta ei ole perusteeton. Tutkimukset osoittavat seksuaalisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten olevan kaikkein herkimmässä asemassa (Honkasalo 2014, 18; European Commission 2015, 5). Myllyniemi (2015, 37) toteaa maahanmuuttajataustaisten nuorten kokeneen jonkin verran kantaväes-

tön nuoria enemmän syrjintää. Lisäksi Kankkusen ym. (2010, 23) mukaan erityinen riski kiusatuksi tulemiselle on jonkin toimintakykyä haittaavan vamman tai pitkäaikaissairauden omaavalla nuorella.

Alanko (2014, 43) taas tuo tutkimuksellaan esille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten pitävän yleisenä suosimista ja syrjintää henkilön seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Näiden ohella kielteistä asennoitumista ja kielteistä suhtautumista pidetään myös yleisenä. Lepola (2007, 9) yhtyy tähän kirjoittamalla ennakkoluuloisuuden ja tietämättömyyden kohdistuvan helpommin sellaisiin ihmisiin, jotka eivät sulaudu enemmistöihin tai keskivertoihin eri tilanteissa. Ennakkoluulot sellaisenaan eivät kuitenkaan välttämättä johda syrjivään käyttäytymiseen, mutta kielteisinä ajatuksina, uskomuksina ja tunteina ne voivat näkyä syrjivänä käyttäytymisenä (Itkonen & Talib 2013, 8).

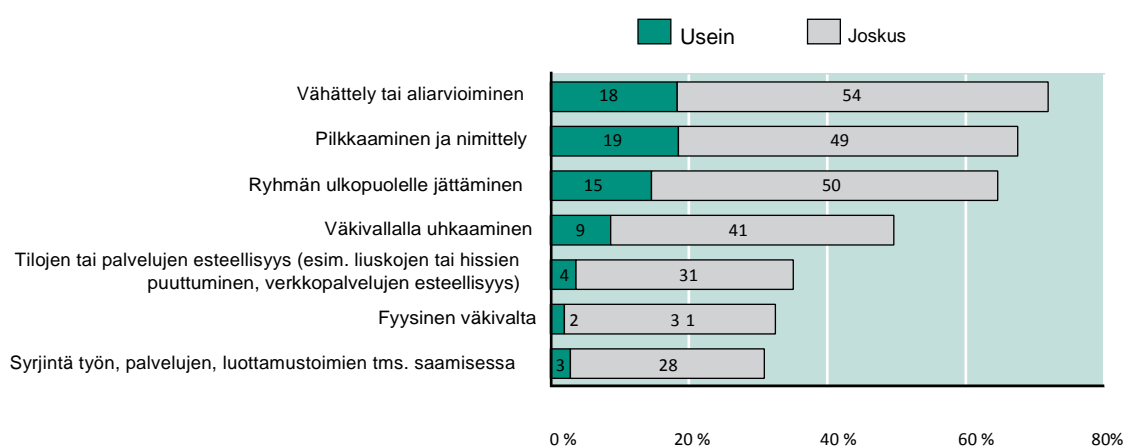
Artemjeff (2015, 185) toteaa nuorten syrjintäkokemusten liittyvän usein muiden nuorten, opettajien tai vanhempien taholta tulevaan epäasialliseen kohteluun tai väkivaltaan. Tekojen syyksi nähdään usein rasistinen, homofobinen tai muu syrjivä motiivi. Kuitenkin Kankkusen ym. (2010, 23) mukaan syrjijä on, varsinkin koulussa, yleisimmin syrjitylle tuttu nuori, joka ei kuitenkaan ole tämän kaveri.

Ikäryhmistä 13–15 –vuotiaat erottuvat erityisen herkkinä kokemaan syrjintää. Tutkimuksen mukaan yli 40 % 13–15 –vuotiaista kertoi kokeneensa joskus jonkinlaista syrjintää. Yläkouluikä näyttää siten syrjinnän näkökulmasta erityisen alttiilta ja herkältä ikävaiheelta – samoin kuin yläkoulu erityisenä syrjintäkokemusten tilana. (Kankkunen ym. 2010, 22.)

Nuorten mukaan syrjinnästä tekee arvaamattoman se, että sen kohteeksi voi joutua kuka tahansa ja syyt ovat usein moninaiset. Kyse voi olla ulkonäöstä tai ihonväristä, vaatetuksesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, vammaisuudesta tai taloudellisista resursseista tai niiden oletuksesta. (Artemjeff 2015, 185; European Commission 2015, 8; Honkasalo 2014, 17–18.) Yleisimpiä nuorten havaitsemia syrjinnänmuotoja (Kuvio 2, Taulukko 1) ovat vähättely ja aliarviointi, pilkkaaminen ja nimittely, ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja yleinen epäystävällinen

kohtelu (European Commission 2015, 8; Kankkunen ym. 2010, 19–20; Myllyniemi 2015, 34).

Kuvion 2 tulokset perustuvat vuoden 2014 nuorisobarometrin tutkimukseen, jonka otos (n=1903) muodostui 15 – 29 -vuotiaista Suomessa asuvista nuorista. Tutkimuksen mukaan vähättelyä ja aliarvioimista oli kokenut usein 18 % ja joskus jopa 54 % nuorista. Pilkkaamista ja nimittelyä olivat kokeneet 19 % usein ja 49 % joskus. Ryhmän ulkopuolelle jättämistä olivat kokeneet nuorista 15 % usein ja 50 % joskus. Väkivallalla uhkaaminen 9 % usein ja 41 % joskus. Tilojen tai palvelujen esteellisyys (esim. liuskojen tai hissien puuttuminen, verkkopalvelujen esteellisyys) 4 % usein ja 31 % joskus. Fyysinen väkivalta 2 % usein ja 31 % joskus. Syrjintä työn, palvelujen, luottamustoimien tms. saamisessa 3 % usein ja 28 % joskus.

Kuvio 2. ”Entä Nuorten syrjinnän saamat muodot? Kuinka usein olet havainnut seuraavia?” (%) (Myllyniemi 2015, 34.)

Honkasalo (2014, 17) yhtyy näihin löydöksiin toteamalla nuorten keskuudessa syrjinnän voivan olla kiusaamista, ulossulkemista, uhkailua ja väkivaltaa. Näiden lisäksi Kankkunen ym. (2010, 20–22) mainitsee tutkimukseensa osallistuneiden 10–17 -vuotiaiden nuorten tunnustaneen ennakkoluuloisuuden, pahan puhumisen selän takana, sosiaalisen eristämisen ja huutelun kadulla syrjinnän muodoiksi.

Taulukko 1. Syrjinnän eri muotojen yleisyys (Kankkunen ym. 2010, 19.)

Syrjinnän muoto	Kaikista vastaajista kokenut (n=337)		Vähemmistöryhmiin kuuluvista kokenut (n=148)	
	Usein	Joskus	Usein	Joskus
Nimittely	17 %	46 %	18 %	48 %
Ulkopuolelle jättäminen	16 %	35 %	13 %	40 %
Epäystävällinen kohtelu	12 %	51 %	15 %	45 %
Ennakkoluuloisuus	7 %	33 %	26 %	35 %
Väkivalta	3 %	28 %	4 %	35 %
Uhkailu	3 %	19 %	4 %	24 %

Tutkijoiden mukaan nuoret tunnistivat syrjinnän muotoja hyvin tasaisesti taustasta huolimatta, mutta ennakkoluuloisuus nousi merkittävästi korkeammalle vähemmistöryhmiin kuuluneiden vastaajien keskuudessa verrattuna kaikkiin vastaajiin (Taulukko 1). Näin on erityisesti ”usein” syrjintää kohdanneiden vastaajien kesken. Jopa 26 % vähemmistöön kuuluvista nuorista oli kohdannut ennakkoluuloisuutta usein ja 35 % joskus. Vastaavat luvut kaikkien vastaajien kohdalla oli 7 % (usein) ja 33 % (joskus). (Kankkunen ym. 2010, 20.)

Entinen uskonnonopettaja Liisa Helimäki (2011, 26) toteaa teoksessaan karusti oppilaiden välisen väkivallan olevan todellisuudessa hyvin yleistä. Vähänkään ulkonaisesti muista poikkeavat, erilaiset nuoret ovat usein väkivallan kohteena. Kuvion 2 ja taulukon 1 perusteella voidaan todeta tämän pitävän jokseenkin paikkansa. Väkivaltaa ei näytetä kohtaavan usein, mutta sitä kuitenkin kohdetaan joskus jonkin verran.

Kankkunen ym. (2010, 22) kiteyttävät nuorten kokemat yleisimmät syrjintämuodot hyvin jakamalla ne kahteen toisistaan erottuvaan ulottuvuuteen. Heidän mukaansa syrjintä on yhtäältä fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuvaa uhkaa ja erilaisia fyysisen koskemattomuuden loukkauksia. Toisaalta se on sosiaalisen etäisyyden ottamista, syrjityn sijoittamista tietyn välimatkan päähän itsestä ja sen osoittamista sekä verbaalisin että nonverbaalisin viestein.

Myllyniemi (2015, 32) kommentoi huomattavan osan nuorisosta havainneen nuoriin kohdistuvaa syrjintää nuorten suosimissa ympäristöissä, esimerkiksi kauppakeskuksissa, kaduilla, kahviloissa tai baareissa. Kaikkein yleisimmän nuorten syrjinnän areenan tutkimus viittaa olevan media, jonka koetaan kattavan sekä valtamedian vaikenemisen nuorille tärkeistä asioista että suoranaisen häirinnän sosiaalisessa mediassa.

Kuitenkin tutkimus osoittaa, että nuoret kokevat syrjintää eniten koulussa. Jopa 77 % nuorisobarometrin kyselyyn vastanneista oli joutunut syrjinnän uhriksi nimenomaan koulussa. Nuorten syrjintä on aiempienkin selvitysten perusteella yleisempää koulussa kuin vapaa-ajalla. Sitä selittää ajankäytön lisäksi se, että

nuorilla on vapaa-ajalla paremmat mahdollisuudet valita seuransa. (Myllyniemi 2015, 41.)

Rastaa (2007, 114) mukaan lasten ja nuorten kertomuksissa koulu näyttäytyy omana erityisenä maailmanaan, josta koti ja vanhemmat ovat varsin kaukana. Koulun virallisten sääntöjen ja maailmojen lisäksi siellä kohdataan epävirallisia, koulun opetussuunnitelmaan kuulumattomia oletuksia, odotuksia, normeja ja paineita (Kiilakoski 2012, 15). Varsinkin yläkoulu on kaikkien tutkimuksen aiheistojen valossa erityinen syrjinnän ympäristö. Huomion arvoista on, että erityisesti yläkouluikäisten parissa syrjintäperusteeksi näyttää kelpaavan miltei mikä tahansa havaittu ero. Yläkouluikäisten parissa vertaispaine on vahva, minäkä vuoksi kukaan nuori ei voi olla varma asemastaan muiden hyväksymänä. (Kankkunen ym. 2010, 51.)

Nuorten sosiaalisessa maailmassa vallitseva samanlaisuuden ja tavallisuuden normi onkin yksi yhteinen ja yleinen analyysejä läpäisevä teema: kaikki tavalla tai toisella erilaisiksi määritellyt nuoret ovat riskissä joutua, ja usein joutuvat, syrjityiksi. (Itkonen ja Talib 2013, 8; Kankkunen ym. 2010, 13.) Kiilakoski (2012, 16) toteaa erilaisuuden koettavan koulussa uhaksi. Erottuminen, varsinkin voimakas sellainen, on riski. Tämän vuoksi nuorilla on paineita olla samanlainen kuin muut nuoret, sopia koulussa vallitsevaan tavallisuuden normiin. Tämä liittyy vahvasti luvussa 4.1 käsiteltyyn nuorten kokeman ”toiseuden” ajatukseen.

Koulussa yleinen tavallisuuden normi altistaa siitä poikkeavia syrjinnälle. Lisäksi koulun rakenteet ja virallinen toiminta (opetuksen tavoitteet, käytännöt) vaalivat heteronormatiivisuutta muun muassa vaikenemalla sekä ei-heteroseksuaalisista parisuhteista ja seksistä että muista kulttuureista kuin kantasuomalaisuudesta. (Kiilakoski 2012, 26; Mietola 2005, 85.) Myllyniemi (2015, 34) huomauttaakin koulussa koetun syrjinnän voivan olla esimerkiksi vähemmistöjen sivuuttamista kouluopetuksessa, oppimateriaaleissa ja koulukäytännöissä.

4.3 Nuoret yhdenvertaisuutta edistämässä

Villa (2014, 6) toteaa syrjintään puuttumisen ja yhdenvertaisuuden edistämisen vaativan mahdollisimman monipuolista tietoa syrjinnästä. Tähän mennessä käsittelyssä on ollut nuorten syrjintä. Miten yhdenvertaisuutta voidaan nuorten parissa sitten edistää?

Koulu, erityisesti yläkoulu, on yksi keskeinen nuorten syrjintäkokemusten areena, niin kuin edellisessä luvussa kerroin. Koulu on se ympäristö, jossa nuoret viettävät valtaosan ajastaan ja sen merkitys asenteiden ja normien luojana on täten merkittävä. Tämän vuoksi on se oiva ja tähdellinen areena myös näihin asenteisiin vaikuttamisessa. (Alanko 2014, 26; Kankkunen ym. 2010, 51.)

Transtukipisteen mukaan kouluihin tarvittaisiin lisää ennaltaehkäisytaitoja ja sukupuolen moninaisuuden kokonaisvaltaista käsittelyä, esimerkiksi aiheesta puhuminen oppitunneilla (Leppäkorpi 2014, 23). Lehtonen (2010, 95) vahvistaa tätä mainitsemalla, että kouluyhteisön aikuisille ammattilaisilla ei usein ole valmiuksia, koulutusta tai yhteisiä pelisääntöjä seksuaalisen ja sukupuoleen liittyvän syrjinnän käsittelyyn tällä hetkellä. Muun muassa homottelun, huorittelun ja sukupuoleen perustuvan häirinnän merkitystä saatetaan vähätellä tai se saatetaan jättää huomaamatta.

Näin koulun käytännöt harvoin tukevat moninaisuuden huomioimista tai tekevät tilaa sen näkymiselle ja arkipäiväistymiselle. Monille vähemmistönuorille koulun sukupuolitettujen tilojen, muun muassa vessojen, pukeutumis- ja suihkutilojen käyttö voi olla ongelmallista. Koulujen heteronormatiivisia malleja on siten purettava ja kehitettävä sukupuolisensitiivisiä käytäntöjä, jotka ottavat nuorten moninaisuuden paremmin huomioon. (Lehtonen 2007, 29.)

Lehtonen (mt.) huomauttaa nuorten hankkivan tietoa heteronormatiivisuuden sijaan vaihtoehdoista muualta, muun muassa internetistä, joukkotiedotusvälineistä ja pornografiasta, jolloin käsitys niistä voi jäädä ohueksi ja vääristyneeksi. Ulkoasianministeriö (2014, 66) tuo esille miten kouluopetuksen sisältöjä ja opettajankoulutusta kehittämällä on mahdollista lisätä nuorten tietoisuutta oikeusis-

ta ja yhdenvertaisuudesta sekä kykyä tunnistaa ja torjua vihapuhe, rasismi ja syrjintä omassa elinympäristössään. Tämä ei kuitenkaan auta koulujen tämän hetkiseen tilanteeseen, vaan on keksittävä muita keinoja ehkäistä syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta tässä ja nyt.

Mietola (2005, 87–88) todentaa tätä selittämällä koulun ja opettajien voivan puuttua niihin syrjiviin merkityksiin, joita opetuksessa ja käytännössä tuotetaan ja ylläpidetään. Ongelmana on, että keskeinen kenttä, jossa ulossulkemista, tavallisuuden tuottamista ja muuta syrjintää tapahtuu, ovat nuorten väliset suhteet. Tämän vuoksi tarvitaan muita keinoja puuttua näissä yhteyksissä nousevaan syrjintään.

Nuorten on havaittu oppivan ja omaksuvan uusia ajatuksia ja käyttäytymismalleja toisiltaan helpommin kuin aikuisilta, vanhemmilta tai opettajilta. Nuori vertainen on henkilö, joka osaa ja pystyy asettumaan toisen nuoren asemaan ja nuorta ympäröivään yhteisöön. (Lindström & Autio 2003, 2-7.) Tällaista vertaisuutta on erityisen hyvä hyödyntää koulussa, jossa samanlaisuus on hyvin merkittävää ja sen paine kasvava ongelma (ks. luku 4.2). Yläkouluista onneksi löytyy tällaisia vaikutusvaltaisia vertaisia, nimittäin tukioppilaat. Peura (2012, 7) toteaa tukioppilaiden jo puuttuvan syrjintään ja kiusaamistilanteisiin muun muassa menemällä väliin, puolustamalla kiusattua tai lopettamalla tappelun.

Toukonen (2010, 4) puolestaan sanoo tukioppilaan tehtävänä olevan toimiminen silminä ja korvina koulussa. MLL:n kouluhyvinvointikyselyn mukaan koulun henkilökunnalle kertominen ei usein auta tai jopa vaikeuttaa syrjityn tilannetta. Sen sijaan tukioppilaalle puhuminen vaikeuttaa tilannetta hyvin harvoin. Tukioppilaat toimivat esimerkkinä muille, jolloin ryhmään voi levitä selvä kiusaamista ja syrjintää vähentävä ilmapiiri. (Peura 2012, 7-8.)

Peura (mt. 6-7) selostaa miten aktiivinen ja hyvin toteutettu tukioppilastoiminta johtaa tutkimustulosten mukaan nuorten kokemukseen tukioppilaiden lähestytävyydestä ja arvioon toiminnan kiusaamista ja yksinäisyyttä vähentävästä vaikutuksesta. Tukioppilaiden parhaimpia nuoriin vaikuttamisen keinoja ovat muun muassa heidän vetämät kummitunnit tai tuokiot, joiden teemoina voi olla esimerkiksi koulukiusaaminen, kaveruus, luokkahenki, päihteet, itsetunto tai netti-

turvallisuus. MLL on tehnyt tukioppilaille eri teemoista materiaaleja tuntien tueksi. (Toukonen 2010, 4.)

Vaikka kouluissa vallitsevaan heteronormatiivisuuteen ja henkilökunnan valmiuksiin tulee puuttua ja keinoja kehittää, on erityisen merkittävää tuoda näitä keinoja myös nuorten pariin. Avatessani luvussa 2 tukioppilastoimintaa sivusin heidän kokemaansa tarvetta jatkokoulutukseen kiusaamistilanteisiin ja yksinäisyyteen puuttumisessa (Peura 2012, 7). Koska aiheet ovat limittäiset, voidaan tämän perusteella todeta heidän tarvitsevan mitä todennäköisemmin lisää koulutusta ja tietoa yhdenvertaisuudesta ja syrjintään puuttumisesta. Näin he kykenevät siirtämään saamansa tiedon koulun muille nuorille vaikka edellä mainittujen kummituntien yhteydessä, edistäen omalta osaltaan nuorten keskeistä yhdenvertaisuutta.

5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Kehittämistutkimukseni on konstrukttiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on luoda konkreettinen koulutusmalli työn tilaajalle. Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2010, 65–68) mukaan konstrukttiivisella tutkimuksella pyritään hyvin käytännönläheiseen ongelmanratkaisuun luomalla uusi rakenne ja nimeävät sen tyypillisiksi aineistonhankintamenetelmiksi havainnoinnin, ryhmäkeskustelut, kyselyn ja haastattelut.

Tämän johdosta valitsin menetelmikseni havainnoinnin, kyselyn, haastattelun sekä yhden yhteisöllisen ideointimenetelmän. Menetelmien avulla keräsin tietoa tukioppilaiden, tukioppilaiden ohjaajien ja MLL:n kouluttajien näkemystä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään. Koska jokaisessa menetelmässäni esiintyy samat aiheet (yhdenvertaisuus, syrjintä, nuori, tukioppilas, koulutustarve), päädyin analysoimaan aineistoani näiden teemojen kautta.

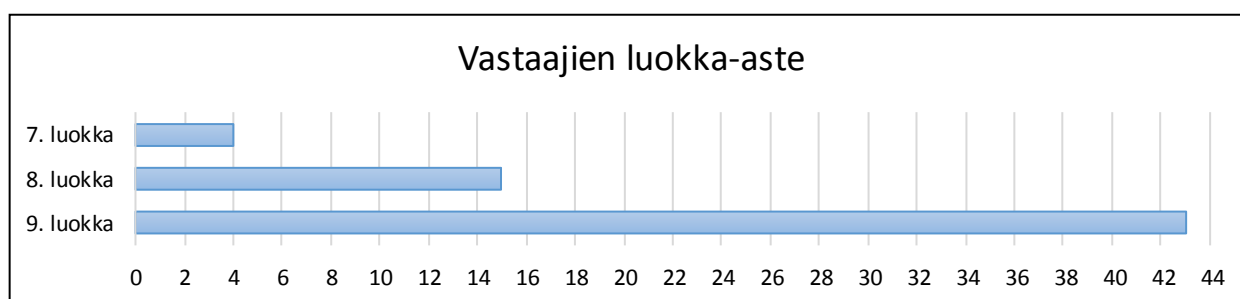
5.1 Aineistonkeruumenetelmät

Pyrin jokaisella menetelmällä keräämään tietoa yhdenvertaisuudesta aina uudesta näkökulmasta. Kysely kohdistui tukioppilaisiin, haastattelut tukioppilaiden ohjaajiin, ja siten koulun näkökulmaan. Ideointimenetelmä keskittyi MLL:n kouluttajiin ja havainnointi koulutustilanteeseen ja olemassa olevaan koulutusmalliin.

Kyselyn (liite 1) toteutin Webropol -ohjelmaa hyödyntäen, kohderyhmänäni Varsinais-Suomen yläkoulujen tukioppilaat. Kysely piti sisällään kysymyksiä tukioppilaiden toiminnasta, koulutuskokemuksista, yhdenvertaisuuden tuntemuksesta ja kiinnostuksen kohteista. Yhdenvertaisuuden tuntemuksella tarkoitetaan kyselyssä lähinnä siihen liittyvän terminologian tuntemusta. Kiinnostuksen kohteilla kartoitetaan kyselyssä yhdenvertaisuuden kiinnostavuutta, muun muassa mitä tukioppilas haluaisi aiheesta oppia. Kyselyn kautta kerätyn tiedon on tarkoitus antaa viittauksia tukioppilaiden jo olemassa oleviin yhdenvertaisuustietoihin, syrjintäkokemuksiin ja koulutuksen sisältötoiveisiin. Kyselyn ky-

symykset olivat kaikki pakollisia lukuun ottamatta kahta avointa kysymystä yhdenvertaisuuden määritelmästä ja syrjinnästä.

Tein kyselyn maaliskuun viimeisellä viikolla 2016, jonka jälkeen lähetin kyselyn linkin sekä saateviestin Ina Vahalahden kautta tukioppilaiden ohjaajille, jotka laittoivat linkin eteenpäin tukioppilaillensa. Kysely lähetettiin 48 kouluun Varsinais-Suomen alueella. Kysely oli tilaajan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan auki viikon ajan (4.4. – 11.4.). Kyselyyn vastasi 62 tukioppilasta yhdeksästä Varsinais-Suomen yläkoulusta. Täten pidän saamiani tuloksia luotettavina ja yleistettävissä olevina. Kyselyyn vastanneista tukioppilaista neljä oli 7. luokalta, 15 oli 8. luokalta ja 43 oli yhdeksäsluokkalaisia (Kuvio 3).

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden tukioppilaiden luokka-aste

Valitsin kyselyyn yhdeksi aineistonhankintamenetelmäksi, sillä se on verrattain nopea ja tehokas tiedonkeruumenetelmä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 121). Toisaalta kyselyn teon nopean aikataulun ja vähäisen aiheeseen perehtymisen vuoksi kysely jäi lyhyeksi pintaraapaisuksi. Jälkikäteen katsottuna kyselystä olisi saanut kattavamman, helpommin ymmärrettävän ja tietorikkaamman syvällisemmällä perehtymisellä.

Haastattelut (liite 2) suoritin asiantuntijahaastatteluina. Haastatteluita suoritin yhteensä viisi. Haastatteluun valitsin kyselyyn vastanneiden tukioppilaiden ohjaajia neljästä koulusta. Haastatteluilla tuon tukioppilaiden ohjaajien näkökulmaa nuorten yhdenvertaisuuteen, kouluun sen toimintaympäristönä sekä tukioppilaiden toimintaan ja mahdolliseen rooliin yhdenvertaisuuden edistäjinä kouluissa. Tukioppilaiden ohjaajat ovat vastuussa tukioppilaiden valinnasta, koulutuksesta ja toiminnan ohjauksesta.

Haastattelin niiden koulujen ohjaajia, missä valtaosa tukioppilaista oli kohdannut syrjintää kyselyyn saamieni vastauksien mukaan. Haastattelut suoritin elokuun 2016 aikana. Jätin ohjaajien ja kyselyyn vastanneiden tukioppilaiden koulut nimeämättä, sillä puolet haastateltavistani osallistuivat haastatteluun anonyyminä. Valitsin haastattelun yhdeksi menetelmäkseni, sillä tavoitteenani on selventää nuorten ohjaajien näkemystä nuorten yhdenvertaisuuskäsityksistä ja syventää tuntemusta koulusta sen toimintaympäristönä. Haastattelu oli tähän tarkoitukseen hyvä valinta, sillä sen tarkoituksena on asioiden selventäminen ja sen avulla voidaan kerätä uusia näkökulmia avaavaa aineistoa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2010, 95.)

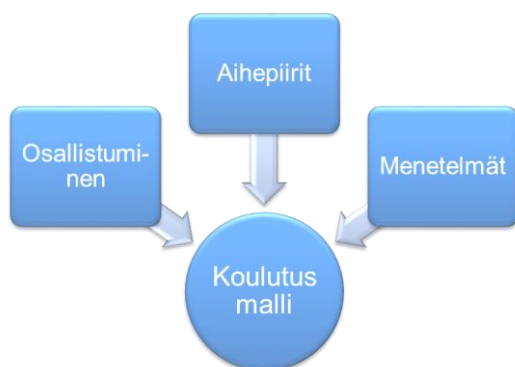
Ohjaajien haastatteluiden lisäksi haastattelin Suomen yhdenvertaisuusvaltuutettua Kirsi Pimiötä. Haastattelun suoritin 19.9.2016 Helsingissä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolla. Haastattelu oli strukturoitu haastattelu (liite 3) ja käsitteli yhdenvertaisuusvaltuutetun työkuva, mielipidettä ja käsitystä nuorten yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä. Haastattelulla halusin tuoda työhöni yhteiskunnallista näkökulmaa nuorten yhdenvertaisuuteen ja syrjintään.

Havainnointi: Osallistuin yhteen MLL:n tukioppilaiden koulutusleiriin 21.-22.3.2016. Koulutuksen piti opinnäytetyöni ohjaaja Ina Vahalahti. Ehdotus koulutukseen osallistumisesta tuli opinnäytetyön ohjaajalta ja tartuin siihen ilomielin. Näin havainnointi valikoitui yhdeksi menetelmäkseni.

Koulutukseen osallistuivat Turun Nummenpakan koulun aurajoen yksikön 14 tukioppilasta. Tukioppilaista neljä oli poikia ja loput tyttöjä. Toimin leirillä passiivisena havainnoitsijana, en osallistunut itse toimintaan tai kouluttamiseen muutamaa faktatietoa täydentävää kommenttia lukuun ottamatta.

Ojasalon ym. (2015, 114) mukaan havainnoinnin avulla voidaan täydentää kyselyitä ja haastatteluja tai kyseisillä menetelmillä voidaan täydentää havainnointia. Havainnoimalla kaksipäiväistä koulutusta sain tietoa siitä, millainen nykyinen malli on ja miten sitä voi lähteä kehittämään. Tukioppilaille suunnattu kysely ja tukioppilaiden ohjaajille suoritettut haastattelut tukevat ja muokkaavat tätä näkemystä.

Havainnoinnin pohjana käytin kaavaketta (Kuvio 4), jossa päätin keskittää huomioni koulutusmallin rakentumiseen: mitä yhdenvertaisuuden aiheita koulutuksessa nostetaan esille, kuinka aktiivisesti nuoret koulutukseen osallistuvat ja miten koulutuksessa käytettävät menetelmät vaikuttavat osallistumiseen ja oppimiseen. Nuorten asenteet, ennakkoluulot ja yleiset yhdenvertaisuuskäsitykset tulivat myös havainnoinnissa esille.

Kuvio 4. Havainnoinnin kaavake

Aihepiirien kannalta keskityin havainnoimaan muun muassa, mitkä aihepiirit nousivat koulutuksessa nuorten parissa eniten esille, mitkä aiheet nostattivat eniten keskustelua sekä mistä nuoret tiesivät enemmän ja mistä vähemmän. Tarkkailin nuorten osallistumista, mitkä menetelmät olivat suosittuja ja saivat nuoret aktiivisesti osallistumaan? Mitkä harjoitteet saivat aikaan keskustelua ja syvällistä aiheeseen perehtymistä? Oliko harjoitteita, jotka eivät tuntuneet toimivan?

Tein kaavakkeen perusteella tarkat muistiinpanot jokaisesta menetelmästä, sen sisällöstä ja siihen osallistumisesta. Lisäksi kirjasin ylös näiden yhteydessä nousseita asenteita, ennakkoluuloja ja ajatuksia. Havaintojen perusteella tarkastelin koulutusmallia kokonaisuudessaan, pohdin nuorten yhdenvertaisuuskäsityksiä ja mietin niiden pohjalta kehittämisideoita.

8x8 -menetelmä on ajatuskartan tapainen, mutta kurinalaisempi ideointimenetelmä. Ongelma kirjoitetaan paperille, jonka jälkeen sen ympärille kirjoitetaan kahdeksan ongelmasta mieleen tulevaa näkökulmaa. Saadut kahdeksan näkökulmaa siirretään uusiksi aloituspisteiksi ja kustakin niistä tuotetaan kahdeksan ideaa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 147.) Sovelsin menetelmää hieman, kaikkien kahdeksan idean sijaan, pyysin suunnittelupäivän osallistujia aina valit-

semaan niistä neljä aiheen kannalta tärkeintä, joista sitten tuotettiin aina uudet kahdeksan ideaa.

Toteutin 8x8 – menetelmän 9.8.2016, Sinapin leirintäkeskuksella Turussa. Opinnäytetyöohjaajani oli pyynnöstäni järjestänyt MLL:n kouluttajien suunnittelupäivän, jonka aikana käytin kyseistä menetelmää yhdenvertaisuuskoulutuksen yhteiseen ideointiin ja suunnitteluun. Menetelmässä mukana oli minun ja opinnäytetyöni ohjaajan Ina Vahalahden lisäksi MLL:n kouluttaja ja Turun kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnittelija Niina Jalo ja MLL:n kouluttaja ja Maskussa päiväkodin johtajana toimiva Hanna Rousku.

5.2 Aineiston analyysimenetelmät

Kehittämistutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus. Alasuutari (1994, 28–35) sanoo kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkasteltavan kokonaisuutena. Mason (1994, 91) nimeää yhdeksi laadullisen tutkimuksen yleisemmäksi menetelmäksi teemoittelun, jossa hänen mukaansa on kyse aineiston käsittelystä analyttisten kategorioiden ja teemojen.

Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia tai tutkimusongelmaan liittyviä teemoja. Teemat löytyvät aineistoa lukemalla. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin menetelmästä ne kohdat, joissa mainitaan kyseinen teema. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemoittelun lisäksi tulen analyysissäni hyödyntämään aineistostani nousevia sitaatteja.

Trostin (2005, 134) mukaan sanatarkat sitaatit ovat tarpeellisia laadullisen tutkimuksen analyysissä, kun tutkija aikoo analysoida ilmaisuja tai kun ne ovat muusta syystä ymmärtämisen kannalta merkittäviä. Tässä tapauksessa ne ovat merkittäviä nuorten ja heidän ohjaajiensa näkökulman esille tuomisessa. Käytän niitä varsinkin haastatteluiden analysoinnissa. Kyselyn ja 8x8 -menetelmän analysoinnissa käytän hyödyksi erilaisia kuvioita. Analysoin havainnointia nostamalla muistiinpanoistani esille nousseita teemoja ja havaintoja suhteessa muihin aineistosta nousseisiin teemoihin.

6 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

Tässä luvussa analysoin menetelmillä keräämääni aineistoa teemoittain. Tarkastelen muun muassa nuorten ja heidän ohjaajiensa yhdenvertaisuuskäsityksiä. Tuon tulosten kautta esille nuorten syrjintäkokemuksia ja keinoja puuttua siihen. Lisäksi analysoin tukioppilaiden ja nuorten koulutustarvetta yhdenvertaisuudesta ja erilaisuuden hyväksymisestä. Analyysissani viittaan tukioppilaiden vastauksilla kyselyn tuloksiin, ohjaajilla (eriteltynä ohjaaja 1, 2, 3 ja 4) viittaan haastatteluiden tuloksiin ja koulutuksen nuorilla havainnoinnin ja MLL:n kouluttajilla 8x8 -ideointimenetelmän tuloksiin.

6.1 Yhdenvertaisuus on samanarvoisuutta

Yhdenvertaisuus on kaikkien ihmisten kohtelua yhdenvertaisina kansalaisina kaikkine oikeuksineen ja velvoitteineen. (Yhdenvertaisuus 2016.) Arjessa yhdenvertaisuus saattaa kuitenkin näyttäytyä jokaiselle meistä hieman erilaisena. Haastattelemieni ohjaajien mukaan yhdenvertaisuus on tasavertaisten mahdollisuuksien luomista ja jokaisen vapautta olla oma itsensä ja tulla hyväksytyksi niin.

Kaksi haastattelemistani tukioppilaiden ohjaajista katsoivat yhdenvertaisuutta koulumaailmasta käsin. Ohjaaja 1 mukaan yhdenvertaisuus on kaikkien oppilaiden arvioimista tasapuolisesti, kun taas ohjaaja 2 katsoi yhdenvertaisuutta koulun aikuinen-nuori-suhteen näkökulmasta ja määritteli sen tarkoittavan jokaisen mielipiteen ja jokaisen ihmisen kunnioittamista ja heidän kanssaan toimimista siten, että toista ei aseteta itsensä kanssa eriarvoiseen asemaan. Määritelmälään ohjaaja 2 ottaa hienosti kantaa aikuisten tapaan puhua ja kohdata nuoria liiankin usein itseään ”ala-arvoisempana” tai ”vähäpätöisempänä” yhteiskunnan jäsenenä. Samoin Honkasalo (2014, 16) toteaa nuorten olevan monella tavalla toisen luokan kansalaisia, puhuessaan nuorten julkisesta imagosta ja nuoriin liittyvistä otsikoista ja puhetavasta.

Kankkusen ym. (2010, 27–28) mukaan nuoret itse korostavat kaikkien kohtelemista samanlaisina ja samanarvoisina kysyttäessä, mitä yhdenvertaisuus heidän mielestään on. Kyselyssäni kysyin tukioppilailta ”Mitä on yhdenvertaisuus?”. Kysymykseen vastasi 47 tukioppilasta, joista suurin osa (30) oli yhdeksäsluokkalaisia. Nuorten määritelmät pystytään jakamaan karkeasti kolmeen teemaan: samanarvoisuuteen, yhtäläisiin oikeuksiin ja samanlaiseen kohteluun (Taulukko 2). Näiden lisäksi yhdenvertaisuuden mainittiin olevan samaa kuin tasa-arvoisuus.

Taulukko 2. Tukioppilaiden yhdenvertaisuusmääritelmät kyselyn mukaan

Teema	Määrä kaikista vastaajista (n=47)
Samanarvoisuus	53 %
Yhtäläiset oikeudet	21 %
Samanlainen kohtelu	9 %
Ei osannut sanoa	9 %

Neljä nuorta vastasivat, että eivät tiedä mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa. Yksi tällainen vastaaja oli maahanmuuttaja, joka vastasi seuraavasti *”en sille tajuu mitä toi tarkoittaa koska olen asunut vaan 4 vuotta Suomessa ja en ymmärrä”*. Kielitaidon kannalta tämä on ymmärrettävää, mutta yhteiskuntaopin näkökulmasta huolestuttavaa. Kun ihmisellä ei ole tietoa yhdenvertaisuudesta ja yhdenvertaisesta kohtelusta, ei hän todennäköisesti osaa sitä myöskään vaatia. Vastauksissa oli eroja myös niiden laajuudessa, löytyi hyvin yksinkertaisia vastauksia, kuten:

”Kaikki ovat samanarvoisia”

”Kaikki ovat samanarvoisia ja heitä pitäisi myös kohdella niin.”

Sitten löytyi paljon laajempia, yksityiskohtaisempia vastauksia, kuten:

”Yhdenvertaisessa yhteiskunnassa kaikilla ihmisillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua, tehdä töitä ja saada erilaisia palveluja”

”Jokainen ihminen on kanssa ihmistensä ja lain silmissä yhdenvertainen eli onaa yhtäläiset oikeudet vapaaseen ajatteluun, seksuaaliseen suuntautumiseen, omiin mielipiteisiin, uskontoon”

”Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan tai kielestään.”

”Sitä, että kaikki ihmiset ovat samassa asemassa ja samassa arvossa laillisesti, seksuaalisesti, mielipiteiden osalta, tekojen seurauksien osalta ja kaikesta muustakin! Kaikki ovat samanarvoisia.”

Kyselyni tulokset vahvistavat täten Kankkusen ym. (2010) saamia tuloksia. Tukioppilaiden mielestä yhdenvertaisuus on kaikkien olemista samanarvoisia keskenään ja omaavan yhtäläiset oikeudet huolimatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuolesta, etnisyydestä, kielestä, uskonnosta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. He perustavat siten määritelmänsä pitkälti sekä yleismaailmalliseen ajatukseen että lainsäädäntöön.

Kuitenkin vastauksissa tuli muutama esimerkki, jossa yhdenvertaisuus määriteltiin ihmisten samanlaisuutena tai samanlaisena kohteluna. Eräs yhdeksäsluokkalainen tukioppilas avasi ajatustaan seuraavasti: *”Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanlaisia riippumatta taustasta, sukupuolisuuntautumisesta, ulkonäöstä yms. Yhdenvertaisuuslailla yritetään vähentää syrjintää ja rasismia”*

Toinen tukioppilas samalta luokka-asteelta määritteli näin: *”Yhdenvertaisuus tarkoittaa minulle, että kaikkia ihmisiä kohdellaan samalla tavalla riippumatta sukupuolesta, ihonväristä, etnisyydestä, iästä, uskonnosta, varakkuudesta tai mistään muusta tällaisestä”.*

Ihmiset ovat kuitenkin erilaisia, eikä samanlainen kohtelu aina aseta ihmisiä yhdenvertaiseen asemaan. Esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä määritteli yhdenvertaisuuden seuraavasti: *”Yhdenvertaisuus on sitä, että me luodaan samanlaiset mahdollisuudet kaikille. Se ei ole sitä, että me kohdellaan*

kaikkia samalla lailla, vaan me mahdollistetaan kaikille samanlaiset mahdollisuudet.” Asiaa on helpointa havainnollistaa vammaisuuden kautta.

Vammaisen henkilön kohtelu samalla tavalla ei-vammaisen henkilön kanssa ei luo hänelle yhdenvertaista mahdollisuutta vaan saattaa toimia jopa esteenä. Tällaisten tilanteiden vuoksi lakiin on kirjattu pykälä positiivisesta erityiskohtelusta, jonka avulla luodaan mahdollisuuksia ihmisille, jotka tarvitsevat erityistä tukea tai apuvälineitä ollakseen yhdenvertaisessa asemassa muiden kanssa (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3.luku 9).

Yhdenvertaisuus nuorten käyttäytymisessä ja syrjinnän taustat

Nuoret osaavat siis määritellä yhdenvertaisuuden. Mutta ovatko nämä määritelmät läsnä heidän jokapäiväisessä ajattelussaan ja käyttäytymisessään? Kohtelevatko nuoret toisiaan yhdenvertaisina? Kysyin asiaa haastattellessani tukioppilaiden ohjaajia. Ohjaajien mukaan yhdenvertaisuus näkyy nuorten parissa hyvin heikosti, mutta yksilöiden välillä saattaa olla suuria eroja. Kaksi ohjaajaa oli sitä mieltä, että nuoret voivat olla hyvin mustavalkoisia ja syrjiviä, mutta toisaalta he voivat myös olla niin avoimia ja suvaitsevaisia kuin ihminen voi olla. Ohjaaja 2 pohti haastattelussaan, miten nuoret saattavat yleensä olla vähemmän suvaitsevaisia kuin loppujen lopuksi antavat ymmärtää.

Muut ohjaajat pohtivat nuorten parissa tiedon lisääntyneen, mutta joukosta löytyvän yhä henkilöitä, jotka eivät välttämättä edes ymmärrä käytöksensä loukkaavaa luonnetta. Lisäksi nuorten tiukka oikeuskäsitys nousi haastatteluissa esillä. Ohjaajan 1 kommentoi nuorten kohtelevan yhdenvertaisesti niitä, jotka he kokevat olevan yhdenvertaisia kanssaan. Tällöin yhdenvertainen kohtelu ei aina kosketa esimerkiksi vasta Suomeen muuttaneita, heikon kielitaidon omaavia tai hiljaisia ja yksinäisiä nuoria. Ryhmään kuulumisella ja kielitaidolla on täten merkitystä nuorten yhdenvertaisuudessa.

Puhuttaessa yhdenvertaisuudesta, kääntyy puhe hyvin usein syrjintään ja syrjinnän vastaisuuteen. Syrjintä on toisen ihmisen asettamista eri asemaan tai toisen henkilön kohtelua eri tavalla samanlaisessa tilanteessa ilman hyväksyttävää syytä (Nousiainen 2012, 31). Syrjintä on usein moniperusteista ja monimuotoista. Syrjinnän sanotaan johtuvan usein tietämättömyydestä, ennakkoluuloista

ja negatiivisista stereotyyppioista (Flowers 2007, 217). Lähes jokainen haastattelemani ohjaaja oli yhtä mieltä tietämättömyyden, ennakkoluulojen ja stereotyyppioiden suhteesta syrjintään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä toteaa samoin syrjinnän voivan johtua monista asioista, mutta useimmiten kyse on ennakkoluuloista, tietämättömyydestä ja asenteellisuudesta. Työssään hän on huomannut tietämättömyyden ja tietynlaisen ajattelemattomuuden olleen syrjintätapausten takana, sillä kyse on ollut tahallisesta toiminnasta vain harvoin.

Haastattelemistani ohjaajista yksi painotti syrjinnän johtuvan stereotyyppioista enemmän kuin tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista. Hänen mukaansa oppilaat tuntevat toisensa sen verran hyvin, että heidän välisessä syrjinnässään kyse ei voi enää olla tietämättömyydestä. Toinen ohjaaja puolestaan painotti kaikkien kolmen paikkansa pitävyyttä kommentoimalla nuorten, eritoten 13 – 15 – vuotiaiden nuorten, olevan hyvinkin mustavalkoisia. Se, mitä he ovat nähneet ja kokeneet on absoluuttinen totuus. Hänen mukaansa on tärkeää näyttää nuorille, että on erilaisia tapoja ajatella asiaa ja kertoa konkreettisin esimerkein miten asiat on ja miten ne voisivat olla.

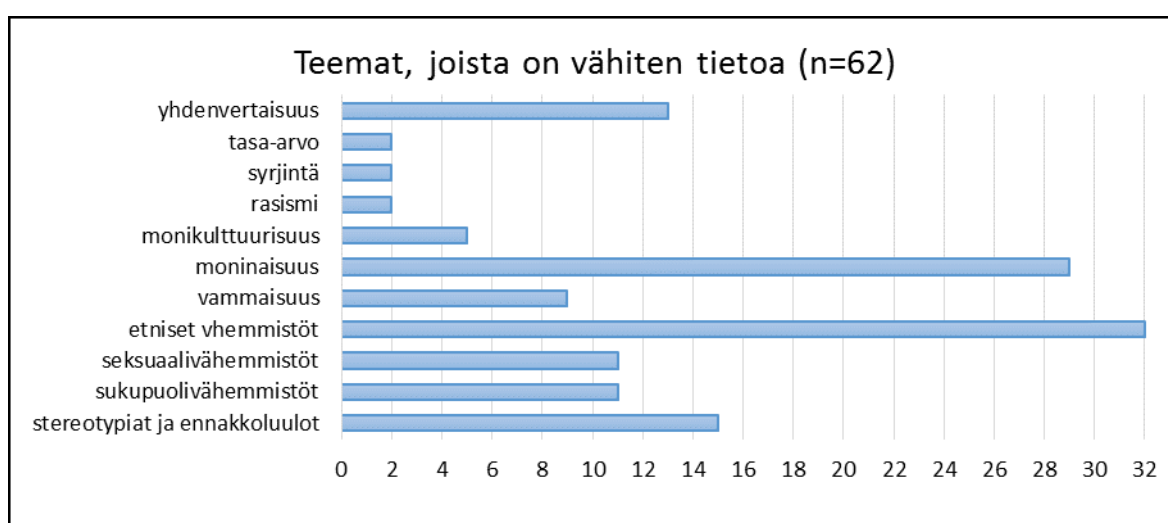
Yhdenvertaisuus on siis samanarvoisuutta ja yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksien luomista sekä tukioppilaiden että ohjaajien mukaan. Nuoret kohtelevat toisiaan yhdenvertaisesti hyvin vaihtelevasti tukioppilaiden ohjaajien mukaan. Osa nuorista on hyvin avarakatseisia, osan ajatusmaailma voi olla hyvinkin ahdasmielinen. Konsensus on, että syrjintä johtuu tietämättömyydestä, ennakkoluuloista ja stereotyyppioista. Tästä voidaan päätellä, että nuorten yhdenvertaisuutta voidaan edistää purkamalla ennakkoluuloja ja stereotyyppioita sekä jakamalla heille tietoa yhdenvertaisuudesta ja eri väestöryhmistä.

6.2 Nuoret tuntevat yhdenvertaisuuden aiheita

Tässä alaluvussa avaan saamiani tuloksia tukioppilaiden yhdenvertaisuustiedoista ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän parissaan työskentelevien aikuisten, kuten opettajien ja ohjaajien, valmiuksia kohdata erilaisuutta. Syrjintä, syrjintäkiellot, tasa-arvo, rasismi, monikulttuurisuus ja eri vähemmistöt ovat vahvasti läsnä yhdenvertaisuudessa ja yhdenvertaisuus osana niitä. Jotta voidaan

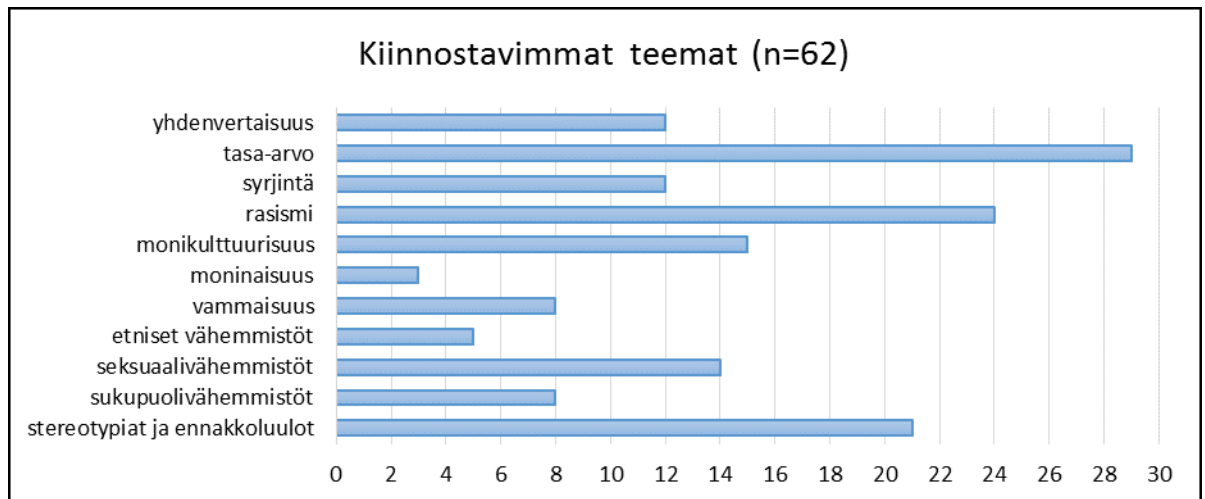
tehdä päätelmiä nuorten yhdenvertaisuuden tuntemuksesta, täytyy meidän tarkastella heidän tietämystään näistä eri aiheista. Kuvion 5 perusteella voidaan sanoa, että nuoret tuntevat mainitut aiheet melko hyvin.

Lisää tietoa näytettäisiin tarvitsevan eniten etnisistä vähemmistöistä eli toisin sanoen muista kulttuureista ja heidän tavoistaan sekä moninaisuudesta yleensä. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että moninaisuus käsittää hyvin laajan skaalan (muun muassa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta sekä ihonväriin, uskontoon ja ikään liittyvän) eikä sitä kyselyssä ollut erikseen määritelty, mikä saattoi aiheuttaa hämmennystä.

Kuvio 5. Teemat, joista tukioppilailla on vähiten tietoa liittyen yhdenvertaisuuteen.

Huomionarvoista on, miten tukioppilaat ovat tietoisia heitä kiinnostavimmista teemoista, kuten tasa-arvosta ja rasismista ja ei niin kiinnostavista teemoista tiedettiin vähemmän (Kuviot 5 ja 6). Esimerkiksi etnisistä vähemmistöistä ja moninaisuudesta tiedettiin vähiten, ja niiden kiinnostavuus jäi myös vähäiseksi vastaajien parissa. Toisaalta stereotyyppiä ja ennakkoluuloja tuntemattomammaksi teemaksi valitsivat vain 15 tukioppilasta ja kiinnostavaksi 21 vastaajaa. Tästä voidaan päätellä ennakkoluulojen olevan mielenkiintoinen aihe monelle huolimatta sen tuttuudesta.

Kuvio 6. Tukioppilaita eniten kiinnostavat yhdenvertaisuuden teemat.

Yhdenvertaisuuden kohdalla tiedot ja kiinnostavuus on lähes samalla tasolla. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä vähiten tietäviä vastaajia oli 11, mutta niistä kiinnostuneita oli seksuaalivähemmistön kohdalla 14 ja sukupuolivähemmistön osalta kahdeksan vastaajaa. Tästä voidaan päätellä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä tiedetään jonkun verran ja ne ovat osalle tukioppilaisista myös kiinnostavia.

Havainnoidun koulutuksen nuorilla ei tuntunut olevan selvää käsitystä seksuaalisen suuntautumisen taustoista, muutama vielä uskoi sen olevan valinta. Asenteita ja ennakkoluuloja muun muassa lesboja ja homoja kohtaan löytyi myös. Koulutuksen nuoret eivät tienneet esimerkiksi, mikä rekisteröity parisuhde on. Toisaalta tässä on hyvä huomioida, että koulutuksen vetäjä Ina Vahalahtikaan ei ollut täysin tietoinen sen erosta avioliittoon. Näin havainnoinnin tulokset vahvistavat kyselyn tuloksia nuorten vähemmistötiedoista. Kiinnostusta aihetta kohtaan on, mutta tietoisuus on vielä puutteellista.

Kyselyn perusteella nuoret tietävät vähiten yhdenvertaisuudesta, moninaisuudesta, etnisistä vähemmistöistä ja stereotyyppioista ja ennakkoluuloista, kun taas kiinnostavimmiksi teemoiksi vastaajat valitsivat tasa-arvon, rasismia, monikulttuurisuus ja stereotypiat ja ennakkoluulot. Tämän johdosta voidaan päätellä, että nuoret tietävät eniten tasa-arvosta, syrjinnästä ja rasismista sekä monikulttuurisuudesta. Mielenkiintoista on, että vaikka itse etnisistä vähemmistöistä tiedetään vähän, rasismi tuntuu olevan lähes kaikille tuttu. Kyselyn tuloksien perusteella nuoret ovat sekä kiinnostuneita että tietoisia syrjinnästä.

Haastatteluiden tulokset vahvistavat tätä päätelmää. Tukioppilaiden ohjaajien haastatteluissa kävi ilmi, että nuoret tunnistavat ja havaitsevat ympärillään tapahtuvaa ja heihin kohdistuvaa syrjintää erinomaisesti. Ohjaaja 4 antoi nuorten kyvyille tunnistaa syrjintää arvosanan 9 (asteikolla 1-10). Hänen mukaansa on selvää, että nuoret tietävät mikä on syrjimistä. Toisaalta hän myöntää, että on olemassa nuoria, jotka eivät välttämättä tajua aiheuttavansa omalla käytöksellään pahaa toiselle, mutta pääosin nuoret ovat tietoisia toiminnastaan.

Haasteita ja onnistumisia koulumaailmassa

Nuorten mielestä aikuiset eivät huomaa nuorten keskuudessa tapahtuvaa syrjintää (Kankkunen ym. 2010, 44). Rastas (2007, 188) nostaa esille nuorten kertomuksista välittyneitä pettymyksiä opettajiin, heidän kykyynsä ja haluunsa vastustaa rasismia ja tukea sitä kohdanneita nuoria. Saamieni tuloksien mukaan nämä pitävät kutakuinkin paikkansa.

Haastattelemistani ohjaajista kaikki myönsivät nuorten syrjinnän voivan olevan niin salakavalaa, että koulun aikuisten on hyvin vaikea nähdä sitä. Tästä syystä ohjaaja 3 kommentoi tukioppilaiden olevan hyvä keino puuttua syrjintään ja kiusaamiseen. Tukioppilaat ovat osa nuorten maailmaa ja siten pystyvät näkemään paljon enemmän siellä tapahtuvia asioita kuin mitä välituntivalvojat ja opettajat ikinä kykenisivät.

Lehtosen (2010, 95) mukaan koulu yhteisön aikuisille ammattilaisilla ei usein ole valmiuksia, koulutusta tai yhteisiä pelisääntöjä seksuaalisen ja sukupuoleen liittyvän syrjinnän käsittelyyn tällä hetkellä. Kysyttäessä tukioppilaiden ohjaajilta heidän valmiudestaan kohdata erilaisia nuoria, konsensus oli kuitenkin se, että lähes jokainen tunsi olevansa osaava ja kykenevä kohtaamaan erilaisia nuoria, esimerkiksi maahanmuuttajia tai transsukupuolisia.

Koulujen kokonaisvaltaista yhdenvertaisuutta on vaikea kommentoida, sillä jokaisella koululla on aina omat käytäntönsä ja pelisääntönsä. Haastatelluista ohjaajista kaikki vastasivat kysymykseen ”Mitä mieltä olet peruskoulujen, erityisesti yläkoulujen yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvoisuudesta näin nuorten toiminnasta?”

taympäristönä?”, ensimmäisenä pystyvän katsomaan asiaa vain oman koulunsa kannalta. Yleinen käsitys kuitenkin oli, että koulujen toiminta on yhdenvertaista, vaikka puutteita tietenkin löytyy. Yksi ohjaajista muistuttaa kyseessä olevan hyvin subjektiivinen näkemys, sillä oppilaat voivat olla yhtä mieltä, opettajat toista ja vanhemmat kolmatta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston ylitarkastaja Aija Salo totesi suullisessa tiedonannossaan suurimman osan lasten ja nuorten syrjintätapauksien yhteydenottojen tulevan lasten vanhemmilta. Salon (mt.) mukaan syrjintätapaukset liittyvät yleensä kouluun ja varhaiskasvatukseen ja ovat usein yksittäistapauksia. Kyse niissä on yleensä kuitenkin tavalla tai toisella siitä, että koulussa tai oppilaitoksessa ei ole mietitty loppuun asti sitä yhdenvertaisuutta, ja sitä miten järjestetään erityistukea tai miten kohdataan vähemmistöihin kuuluvia oppilaita tai heidän perheitään. Tämä on yksi syy, miksi he painottavat yhdenvertaisuussuunnitelman tärkeyttä kouluissa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun Pimiän mukaan heidän toimistonsa onkin nyt kampanjoinut koulujen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suunnittelua ja niiden tuleekin saada vuoden 2016 loppuun mennessä valmiiksi yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelman tulisi ottaa huomioon koulukohtaisesti, minkälaisia ongelmia koulussa on yhdenvertaisuuden näkökulmasta, minkä takia ne siellä ovat ja millaisia toimenpiteitä ja ratkaisuja ne vaativat koulun puolesta. Kun nämä asiat on kirjattu suunnitelmaan, on koulun helpompi toimia uusien syrjintätapausten satuessa. Näin syrjintään pystytään puuttumaan nopeasti ja tehokkaasti. Tämä on erityisen merkittävää yläkoulujen kannalta, sillä kuten Kankkunen ym. (2010, 51) tutkimuksessaan tuovat esille, yläkoulu on erityinen syrjinnän ympäristö. Koska yläkouluikäisten parissa syrjintäperusteeksi näyttää kelpaavan miltei mikä tahansa havaittu ero, sitä tapahtuu siellä valitettavan paljon.

Tukioppilaat siis tuntevat yhdenvertaisuuden aiheita kiitettävästi ja ovat niistä myös jokseenkin kiinnostuneita. Aiheiden tuntemus on selvästi yhteyksissä sen kiinnostavuuteen. Tukioppilaat tiesivät heitä kiinnostavista aiheista enemmän. Syrjintä osoittautui erääksi tunnetuksi sekä kiinnostavaksi aiheeksi. Nuorten parissa tapahtuvaa syrjintää on aikuisten vaikea huomata. Tämän vuoksi nuorten on tärkeä tunnistaa ja puuttua näkemäänsä syrjintään. Tulosten mukaan

tukioppilaat ovat hyvä väline syrjintään puuttumiseen kouluissa. Yhdenvertaisuussuunnitelman huolellinen laatiminen nousi tuloksissa myös merkitykselliseen rooliin koulujen yhdenvertaisuuden edistämässä.

6.3 Jokainen nuori vaarassa tulla syrjityksi

Nuorten näkemä syrjintä on usein häirintää. Kun nuorten syrjintää tarkastellaan erityisesti häirinnän merkityksessä, tullaan hyvin lähelle kiusaamisen käsitettä. Kiusaaminen lasketaan häirinnäksi ja sitä voidaan pitää yhtenä syrjinnän muotona. (Kankkunen ym. 2010, 12.) Itkonen ja Talib (2013, 9) muistuttavat syrjinnällä kuitenkin olevan yleisesti jonkinlainen syrjintäperuste, kun taas kiusaamisen kohdalla sitä ei kaikissa tilanteissa ole.

Tähän liittyen haastattelemani yhdenvertaisuusvaltuutettu Pimiä korostaa heidän ottaneen koulujen kanssa esille juuri häirinnän, joka on myös yhdenvertaisuuslakiin merkitty. Koska häirinnällä tarkoitetaan uhkaavan tai halventavan ilmapiirin luomista, voidaan siinä yhteydessä yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan puhua myös koulukiusaamisesta ja syrjinnästä, mikä on pahanluonteista, jatkuu pitkään ja täyttää lain häirintäpykälän. Koska kiusaaminen, syrjintä ja häirintä ovat kaikki eri käsitteitä, mutta hyvin limittäisiä, on häirinnästä tullut tähän mennessä verrattain vähän yhteydenottoja.

Yleisimpiä nuorten havaitsemia syrjinnänmuotoja ovat vähättely ja aliarviointi, pilkkaaminen ja nimittely, ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja yleinen epäystävällinen kohtelu (European Commission 2015, 8; Kankkunen ym. 2010, 19–20; Myllyniemi 2015, 34). Tukioppilaista 50 vastasivat kyselyn avoimeen ”Minkälaista syrjintää olet kohdannut omassa ympäristössäsi?” -kysymykseen. Vain kahdeksan nuorta ei ollut kohdannut ympäristössään minkäänlaista syrjintää. Tämä ei tarkoita sitä, että syrjintää ei olisi heidän ympäristössään tapahtunut, vaan sitä että he eivät ole sitä henkilökohtaisesti todistaneet tai tunnistaneet.

Tukioppilaiden vastauksista oli löydettävissä kolme selkeästi tunnistettavaa syrjinnän muotoa: porukan ulkopuolelle jättäminen, haukkuminen ja nimittely sekä rasismi. Selvästi yleisintä nuorten kohtaamaa syrjintää on porukan ulkopuolelle

jättäminen, toiseksi yleisintä syrjintää on rasismi ja kolmanneksi yleisintä haukkuminen ja nimittely (Taulukko 3). Kaikki ohjaajat tunnistivat samoin porukan ulkopuolelle jättämisen yleisimmäksi nuorten parissa tapahtuvaksi syrjinnän muodoksi.

Taulukko 3. Tukioppilaiden tunnistamat syrjinnän muodot

Syrjinnän muoto	Kaikista vastaajista kohdannut (n=50)
Porukan ulkopuolelle jättäminen	40 %
Rasismi	16 %
Haukkuminen ja nimittely	12 %

Syrjinnälle erityisen alttiita ovat henkilöt, jotka kuuluvat sellaisiin ryhmiin, joihin kohdistuu kielteisiä stereotyyppioita ja ennakkoluuloja, kuten vähemmistöihin kuuluvat henkilöt (Oikeusministeriö 2015, 6-8). Tukioppilaiden vastaukset myös vahvistivat tätä ajatusta vähemmistöjen syrjintäalitiudesta. Tukioppilaat kertoivat kohdanneensa vammaisten ja seksuaalivähemmistöjen syrjintää sekä sukupuolesta johtuvaa syrjintää. Syrjinnän monisyisyys ja arvaamattomuus tuli myös esille vastauksissa. Esimerkiksi yhdeksäsluokkalaiset kertoivat kohdanneensa syrjintää seuraavasti:

"Koulussa ja harrastuksessa esim. ulkopuolelle jättämistä erilaisuuden takia ja sellaista, että syrjitty henkilö ei syrjivien henkilöiden mielestä ole yhtä taitava kuin he ja sen takia syrjivät häntä."

"Ulkonäköön liittyvää. Lihavempia syrjitään sekä liian laihoja. "Kaikilla pitäisi olla samanlainen vartalo kuin malleilla" -tyyppistä ajattelua"

"Hiljaisempia oppilaita syrjitään joskus, mutta myös normaalia äänekkäämpiäkin. Ikäsyrjintää olen myös huomannut(ei koulussa)."

"Rasismia, jos ihminen vaikka pukeutuu eri tavalla tai kuuntelee erilaista musiikkia. Myös tavallinen "leikin" ulkopuolelle jättäminen on yleistä."

Havainnoidussa koulutuksessa kävi myös ilmi nuorten ennakkoluuloisuus, erityisesti seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Eräässä koulutuksen harjoitteessa va-

littiin viiden ”ystävän” joukosta aina itselleen oma ystävä, ja seksuaalinen suuntautuminen aiheutti muita ominaisuuksia enemmän ystävän vaihtoa. Toisaalta ystävän etnisyydellä ei tuntunut koulutuksen nuorille olevan sen suurempaa merkitystä. Toinen ominaisuus, joka aiheutti melko runsasta ystävän vaihtoa, oli ulkonäkö. Hyvännäköiseksi luonnehditun ystävän luokse siirryttiin, ja ei-niin-hyvännäköisen luota siirryttiin, muista hyvistä ominaisuuksista huolimatta, pois.

Pimiä ja kaksi haastattelemaani ohjaajaa toivat nuorten syrjinnän kohdalla esille vihapuheen ja nuorten hyvinkin karskin tavan puhua toisilleen ja toisistaan. Asiasta huolissaan on myös ulkoasianministeriö (2014, 66), jonka mukaan vihapuhe kohdistuu laajimmin tyttöihin sekä erilaisiin vähemmistöihin kuuluviin nuoriin. Vihapuheesta ja siitä kumpuavasta nimittelystä, kuten homottelusta ja huorittelusta on tullut nuorten parissa hyvin arkipäiväistä, mikä saattaa osaksi johtua siitä johtuvan häirinnän merkityksen vähättelystä tai huomaamatta jättämisestä niin vapaa-ajalla kuin koulumaailmassa.

Pimiä painotti hyvien käytöstapojen ja ihmisoikeuskasvatuksen merkityksen lisäämisen jo alakoulusta lähtien mahdollistavan tämän kaltaisen vihapuheen hyväksyttävyyden kitkemiseksi. Aihe ei kuitenkaan noussut nuorten puolella negatiivisena. Havainnoidussa koulutuksessa muun muassa homottelu nousi esille hyvinkin normaalina kielenkäyttönä nuorten keskuudessa eikä sitä pidetty erityisemmin negatiivisena saati vihapuheena.

Nuoret ja syrjintään puuttuminen

Vuoden 2014 nuorisobarometrin mukaan kyselyyn vastanneista nuorista useampi kuin kolme neljästä sanoo ainakin joskus puuttuneensa syrjintään sitä havaitessaan. Syrjintään puuttumista pidettiin myös lähes yksimielisesti tutkimuksessa tärkeänä. (Myllyniemi 2015, 45–47.) Tästä huolimatta nuoret puuttuvat syrjintään hyvin heikosti tukioppilaiden ohjaajien mukaan. Nuorelta vaaditaan hyvin paljon syrjintään puuttumiseen. Hänellä tulee olla hyvä itsetunto, hyvä status vertaisten joukossa ja paljon rohkeutta mennä tilanteisiin väliin ja asettaa itsensä niin sanotusti syrjintävaaraan samalla. Yksi haastatelluista ohjaajista lisää, että nuoret eivät tunnu haluavan puuttua syrjintään tai edes puhua siitä suosiohierarkiassa alemmas putoamisen pelon vuoksi. Yhdenvertaisuusvaltuu-

tettu Pimiä painottaakin, miten tärkeää on kannustaa nuoria olemaan rohkeita ja aktiivisia puuttumaan.

Kankkusen ym. (2010, 51) mukaan yläkouluikäisten parissa vertaispaine on vahva, minkä vuoksi kukaan nuori ei voi olla varma asemastaan muiden hyväksymänä. Tämän vuoksi harvalla nuorella on tarpeeksi rohkeutta ja itsetuntoa puuttumiseen. Eräs yhdeksäsluokkalaisen tukioppilaan kommentti vahvistaa ajatusta: *”Erilaisia ihmisiä syrjitään sen pelossa, että itseäänkin erilaisten ihmisten pelissa alettaisiin syrjimään.”*

Haastattelemistani ohjaajista kaksi otti esille tukioppilaiden roolin merkittävyyden nuorten syrjintään puuttumisessa. Yhden ohjaajan mukaan nuorten syrjintään on hyvin vaikea puuttua ja hänellä on tunne, että joskus aikuisena väliin meneminen saattaa välillä jopa pahentaa tilannetta muiden nuorten silmissä. Niin hänen mukaansa tukioppilastoiminta on hyvä työnkalu tähän. He pyrkivät omassa koulussaan valitsemaan sellaiset tukioppilaat, joille olisi ikään kuin mahdollista piiloutua sen tukioppilasstatuksen taakse ja olla sen verran rohkea, että alkaisivat ottamaan kontaktia yksinjätettyyn tai syrjittyyn nuoreen.

Peura (2012, 8) vahvistaa tutkimuksessaan ohjaajan näkemystä. Hänen mukaansa MLL:n kouluhyvinvointikyselyn mukaan koulun henkilökunnalle kertominen ei usein auta tai jopa vaikeuttaa syrjintätilannetta. Sen sijaan tukioppilaalle puhuminen vaikeuttaa tilannetta hyvin harvoin. Toukonen (2010, 4) mainitsee tekstissään tukioppilaan tehtävänä olevankin toimiminen silminä ja korvina koulussa. Ohjaaja 3 yhtyy tähän mainitsemalla heidän uusien tukioppilaiden kokevan kiusaamisenvastaisen työn ja roolinsa silminä ja korvina hyvin tärkeäksi. Hän muistuttaa kuitenkin, että tukioppilaiden tehtävä ei missään nimessä ole ratkoa näkemiään ongelmia, vaan tuoda niitä esille.

Tukioppilaiden käytös toimii kuitenkin tietynlaisena esimerkkinä koulun muille nuorille, minkä vuoksi on tärkeää, että tukioppilaat omaavat avoimen ja positiivisen asenteen erilaisuutta kohtaan. Kuten kehittämistutkimukseni tuloksista voidaan päätellä, ei tämä asenne tule nuorille automaattisesti ja monilla se on vielä epävarmaa. Tämän vuoksi on merkittävää ottaa yhdenvertaisuus ja erilaisuus

puheeksi, antaa nuorille ajankohtaista tietoa ja herätellä heitä ajattelemaan omien asenteidensa ja ennakkoluulojensa paikkansa pitävyyttä.

Nuorten kokeman syrjinnän yleisimpiä muotoja ovat porukan ulkopuolelle jättäminen, rasismi ja nimittely ja pilkkaaminen. Tukioppilaat tunnistivat jollain tavalla erilaiseksi koettujen ihmisten kokevan eniten syrjintää kyselyn vastauksissaan. Syrjintään puuttumisen koetaan olevan yleisesti merkittävää, mutta heikkoa nuorten keskuudessa. Ohjaajien mukaan nuoret tunnistavat syrjintää, mutta eivät joko uskalla tai halua puuttua siihen. Ohjaajat myös painottivat tukioppilaiden merkitystä syrjintään puuttumisessa.

6.4 Yhdenvertaisuuden edistämisen keskiössä: tukioppilaat ja koulutus

Tukioppilastoiminta on koulun ilmapiirin ja viihtyvyyden kannalta hyvin merkityksellistä. Haastattelemani ohjaajat painottivat tukioppilaiden merkitystä koulujen yhdenvertaisuuden edistämisessä, kommentoimalla heidän olevan koulun arjessa mukana itse oppilaina, jolloin he näkevät ja kuulevat tapahtumia aivan eri tavalla kuin kukaan koulun aikuinen. Ohjaaja 2 viittasi tukioppilas -statukseen suojakilpenä, jonka takana nuori voi toimia hieman eri tavalla kuin normaalisti toimisi. Hänen mukaansa he ottavat tämän huomioon tukioppilasvalinnassa, jotta heidän tukioppilaansa kykenevät rohkeasti käyttämään tätä ”suojakilpeä” ja mennä kiusaamis- ja syrjintätilanteisiin väliin yksinkertaisesti sanomalla ”Lopeta toi. Se on tyhmää”.

Pimiä tuo esille tukioppilaiden mahdollista hyödyntämistä koulun yhdenvertaisuussuunnitelmaa tehdessä. Hänen mukaansa he voisivat olla mukana miettimässä, mitä suunnitelman tulisi sisältää, tuoden samalla esille omia havaintojaan koulun arjesta. Valtuutettu kommentoi tukioppilaiden arjentyön merkityksellisyttä lisäämällä, että on ymmärtänyt tukioppilaiden pitävän jonkinlaisia tunteja muille oppilaille (kummitunnit). Hänen mielestään näillä tunneilla voitaisiin nostaa tätä teemaa esille, että mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, miksi syrjintä on kiellettyä, mitä se on ja nimenomaan aiemmin mainitsemastaan häirinnästä ja siihen puuttumisesta. Täten Pimiä uskoo tukioppilailla olevan merkittävä rooli yhdenvertaisuuden edistäjinä kouluissa.

Nuorten on havaittu oppivan ja omaksuvan uusia ajatuksia ja käyttäytymismalleja toisiltaan helpommin kuin aikuisilta. Ohjaajien mielestä tukioppilailla onkin oleellinen rooli muiden nuorten asenteisiin vaikuttamisessa. Ohjaaja 2 mukaan kouluista puuttuisi tyystin vertaistuki, jos tukioppilastoimintaa ei olisi. Hänen mukaansa on aivan eri asia, jos nuori menee toiselle nuorelle sanomaan ”*Hei et älä nyt tässä seiso et tule pelaamaan tuonne korista*” kuin, jos välituntivalvoja menee sanomaan ”*Hei, älä nyt tässä seiso, mene tuonne pelaamaan muitten kanssa korista.*” Ohjaaja 3 vahvistaa osaltaan näkemystä, että mikä tahansa viesti menee paremmin perille, kun se tulee itse nuorelta nuorelle. Hän uskoo, että nuorilta nuorille -metodissa on potentiaalia asenteiden muuttamiseen.

Haastattelemistani ohjaajista kaksi otti esille myös tukioppilasvalintojen merkityksen. Heidän mukaansa on tärkeää valita oikeanlaiset tukioppilaat, jotka pystyvät toimimaan esimerkkeinä ja innostamaan muita nuoria mukaan toimintaan ja koulun yhteishengen luomiseen. Toinen ohjaajista muistelee, miten hänen on joskus jopa joutunut erottamaan tukioppilaan, kun käytös on ollut vähemmän esimerkillistä eikä varoituksista huolimatta sitä ollut muutettu.

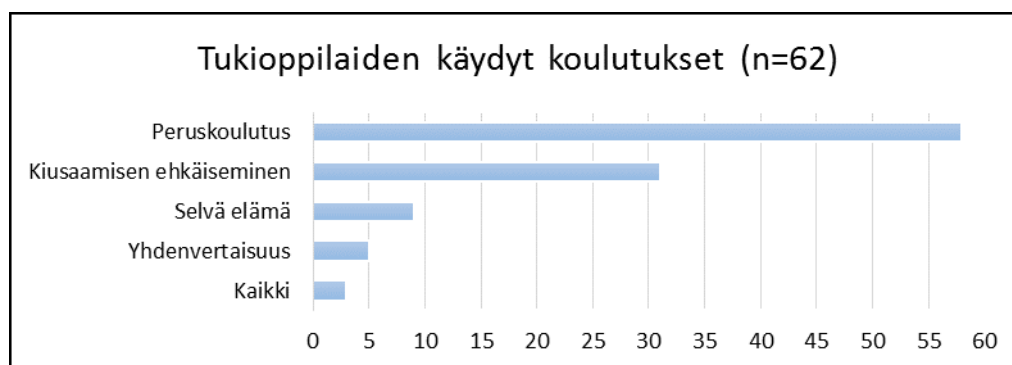
Tukioppilaat ovat näin huomattavassa roolissa koulujen yhdenvertaisuuden edistäjinä ja asenteisiin vaikuttajina. Heidän vertaisuudestaan nuorten kanssa on paljon hyötyä, mutta se myös tarkoittaa, että he tarvitsevat yhtäläisesti tietoa ja neuvoja ennen kuin voivat niitä jakaa muille nuorille. Nuorten tiedottaminen ja kouluttaminen on jo vuosikymmeniä ollut suuressa merkityksessä erityisesti kouluissa. Muun muassa päihdekasvatuksella on pitkä historia aina päihdeputkista vierailuviin luennoitsijoihin.

Koulutus keskiössä

Kysyttäessä ”kuinka tärkeäksi koet nuorten kouluttamisen erilaisuuden hyväksymisestä, yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän vastaisuudesta?” kaikki haastattelemani ohjaajat kokivat sen erittäin tärkeäksi. Ohjaaja 3 pitää asiaa erityisen merkityksellisenä, sillä koulutuksen avulla voidaan antaa erityisnuorille itselleen keinoja edistää yhdenvertaisuutta. Hänen mukaansa nuorten keskuudessa itse-tunto-ongelmat ovat ”*hirmuiset*”, niin tämän kaltainen koulutus voisi auttaa heitä näkemään omat erityispiirteensä eri tavalla ja auttaa heitä löytämään oman

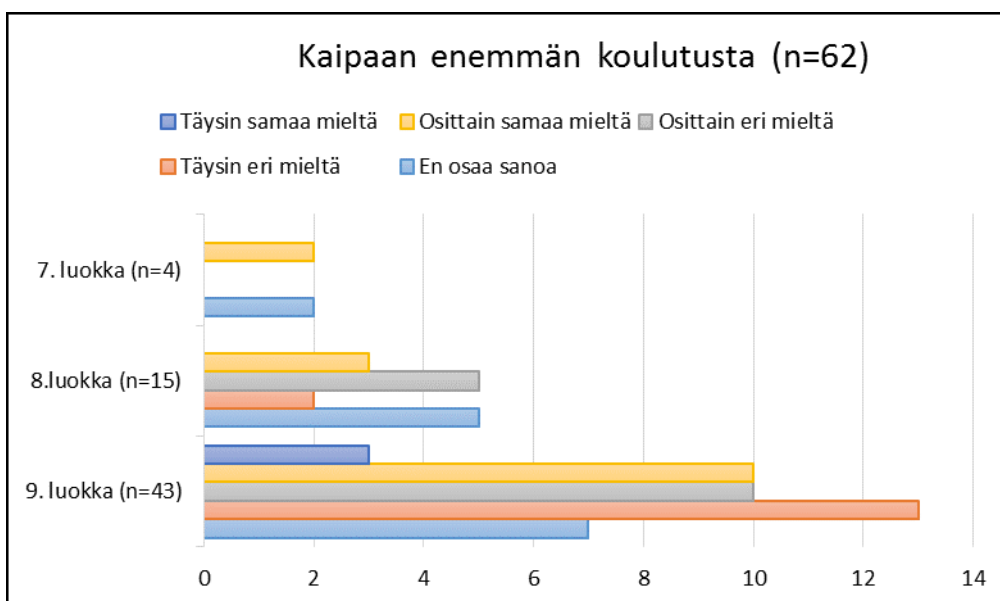
paikkansa ja polkunsä elämässä. Pimiä toteaa samoin kouluttamisen ja tiedotamisen olevan tärkeää. Hän tuo keskusteluun mukaan tarpeen lisätä ihmisoikeuskasvatusta kouluissa.

Nuorten ja tukioppilaiden kouluttaminen on siis merkityksellistä. MLL onkin tuottanut erilaisista aiheista koulutuksia ja aineistoja koulujen käyttöön. Yleensä tukioppilaat saavat aiheista koulutusta ja käyvät pitämässä toiminnallisia tietoisuuksia tai kummitunteja muille oppilaille. (Peura 2012, 7.) Kyselyyn vastanneista tukioppilaista 54 ilmoitti käyneensä peruskoulutuksen ja vain 3 vastasi käyneensä kaikki MLL:n tarjoamat koulutukset (Kuvio 7). Jatkokoulutuksista kiusaamisen ehkäiseminen oli käydyin, 31 tukioppilasta ilmoitti osallistuneensa siihen. Päihdekoulutuksen eli selvä elämän oli käynyt yhdeksän tukioppilasta ja yhdenvertaisuuden viisi. Jatkokoulutuksia olivat käyneet vain 8. ja 9. luokkalaiset tukioppilaat. Kiusaamisen ehkäisemisen jatkokoulutuksen oli käynyt 10 kahdeksaluokkalaista ja 21 yhdeksäsluokkalaista. (Kuvio 7.)

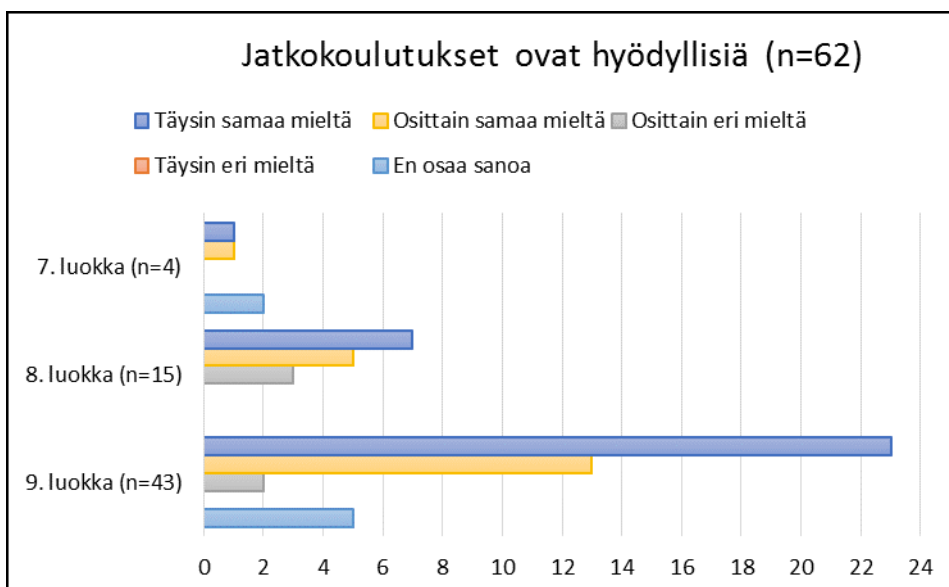
Kuvio 7. Vastaajien käymät koulutukset

Koska kyselyyn vastanneista enemmistö oli jo koulutuksia käyneitä kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaista tukioppilaita, vain 18 tukioppilasta eli 29 % kokee kaipaavansa enemmän koulutusta (Kuvio 8). Vastaajista 2 seitsemäsluokkalaista, 5 kahdeksaluokkalaista ja 7 yhdeksäsluokkalaista ei osannut sanoa kaipaavatko enemmän koulutusta. Peura (2012, 10–11) sai vastaavanlaisia tuloksia. Hänen tutkimuksensa mukaan koulutuksia on järjestänyt suunnilleen puolet kouluista, ja reilu kolmannes tukioppilaista ilmoitti kaipaavansa niitä. Tukioppilaat toivoivat tarkempia ohjeita ja neuvoja esimerkiksi kummituntien järjestämiseen ja yksinäisten oppilaiden lähestymiseen.

Kuvio 8. Kaipaavatko tukioppilaat enemmän koulutusta?

Vaikka kyselyn vastaajista vain 20 koki kaipaavansa lisää koulutusta, jopa 49 (79 %) tukioppilasta on sitä mieltä, että jatkokoulutuksista on heille hyötyä (Kuvio 9). Heistä 2 seiskaluokkalaista ja 5 yhdeksäsluokkalaista ei osannut sanoa, ovatko jatkokoulutukset olleet hyödyllisiä. Jatkokoulutusten materiaalit ovat julkisia ja saatavilla verkossa ja tukioppilaiden ohjaajat saavat käyttää ja jakaa niitä oppilailleen vapaasti.

Kuvio 9. Jatkokoulutusten hyödyllisyys

Väittämän "Olen käyttänyt saamiani materiaaleja kouluni tukioppilastoiminnassa" vastauksien mukaan 24 tukioppilasta on käyttänyt materiaaleja ja 16 on

käyttänyt niitä jossain määrin. Koska 65 % tukioppilaista on käyttänyt saamiaan materiaaleja toiminnassa, on ne hyvä olla osana koulutusta. Vastajista 37 tukioppilasta on halukkaita osallistumaan yhdenvertaisuuskoulutukseen. 5 vastaajaa ei ollut erityisen kiinnostunut koulutuksesta ja 22 tukioppilasta ei osannut sanoa, ovatko he kiinnostuneita. Huomattavaa on se, että mitä enemmän koulutuksia tukioppilaat ovat käyneet, sitä vähemmän he kokevat tarvitsevansa lisää koulutusta. Tulevat koulutukset kannattanee siis suunnata seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaisille uusille tukioppilaille.

Tulosten perusteella voin päätellä, että tukioppilaiden ja nuorten kouluttaminen on tarpeellista, merkittävää ja hyödyllistä. Sen avulla voimme vaikuttaa nuorten asenteisiin ja ennakkoluuloihin ja niistä nousevaan syrjintään. Olen kuitenkin jo esittänyt miten laaja aihe yhdenvertaisuus on. Tämän vuoksi pyrin tutkimukseni löytämään ne pääteemat, jotka ovat erityisen merkityksellisiä nuorten kannalta ja tulisi ehdottomasti sisällyttää koulutukseen.

Haastatellut ohjaajat olivat yksimielisiä tukioppilaiden merkittävästä roolista koulujen yhdenvertaisuuden edistäjinä. Koska nuoret omaksuvat asioita helpommin toisiltaan kuin aikuisilta, ovat tukioppilaat oiva väylä levittää tietoa ja vaikuttaa nuorten asenteisiin. He tarvitsevat kuitenkin muiden nuorten tavoin tietoa ja koulutusta yhdenvertaisuudesta. Kaikki haastatteleman ohjaajat sekä Pimiä kokivat nuorten kouluttamisen tärkeäksi. Tukioppilaat itse kokivat saamansa koulutuksen ja jatkokoulutukset hyödyllisiksi toimintansa kannalta.

6.5 Koulutuksen pointtina keskusteleva tiedonjako

Tutkimukseni pohjalta voin sanoa merkittävämpien teemojen olevan nuorten ajatusten herättäminen erilaisuuteen ja sen hyväksymiseen ja syrjintään puuttuminen. Nuoret havaitsevat ja tunnistavat tulosten ja kirjallisuuden sekä aiemman tutkimustiedon perusteella syrjintää erinomaisesti, mutta nuorten keskuudessa vallitsevan tavallisuuden paineen (ks. luku 4.2) vuoksi siihen puuttuminen on hyvin vaikeaa ja heikkoa.

Tämän vuoksi kysyin haastattelemiltani ohjaajilta minkälaisia keinoja nuoret tarvitsevat syrjintään puuttumiseen. Kaikki ohjaajat olivat sitä mieltä, että kysymykseen ei ole mahdollista antaa suoraa vastausta tai niin sanottua ”reseptiä” ongelmaan. Ohjaajat kuitenkin nostivat asioista suoraan keskustelun ja esilleoton sekä nuorten osallisuuden ja kuuntelemisen tärkeiksi keinoiksi. Otin ohjaajien mainitsemat keinot, erityisesti nuorten osallisuus ja asioista keskusteleminen, vahvasti huomioon kehittämistyön tuotosta rakentaessani.

Jotta nuorille saataisiin todenmukainen ja monipuolinen viesti yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä sekä heidän roolistaan siinä, vaaditaan siihen hyvin suunniteltu, johdonmukaisesti rakennettu ja tietorikas koulutus. Kuten Vahalahti (2016) sanoi maaliskuisessa ensitapaamisessamme, ei MLL:llä vielä ollut minkäänlaisia malleja tai johdonmukaista rakennetta yhdenvertaisuuskoulutukseen. Tämän ongelman huomasin myös itse, kun havainnoin kaksipäiväistä koulutusleiriä kyseisestä aiheesta maaliskuussa 2016.

Havainnoitu koulutus koostui erilaisista, hyvistä ja vähemmän hyvistä, harjoitteista, jotka käytiin sekalaisessa järjestyksessä ja loivat osallistujille tunteen, että he ovat ”vain leikkineet”, kuten yksi tyttö kommentoi koulutuksen päätteeksi. Suurimmat havaitsemiani ongelmat käytettävässä ”mallissa” olivat johdonmukaisen rakenteen puute, tiedon tuomista harjoitteiden ohelle oli melko vähäistä ja joidenkin harjoitteiden sisällöt olivat nuorille vaikeasti ymmärrettäviä.

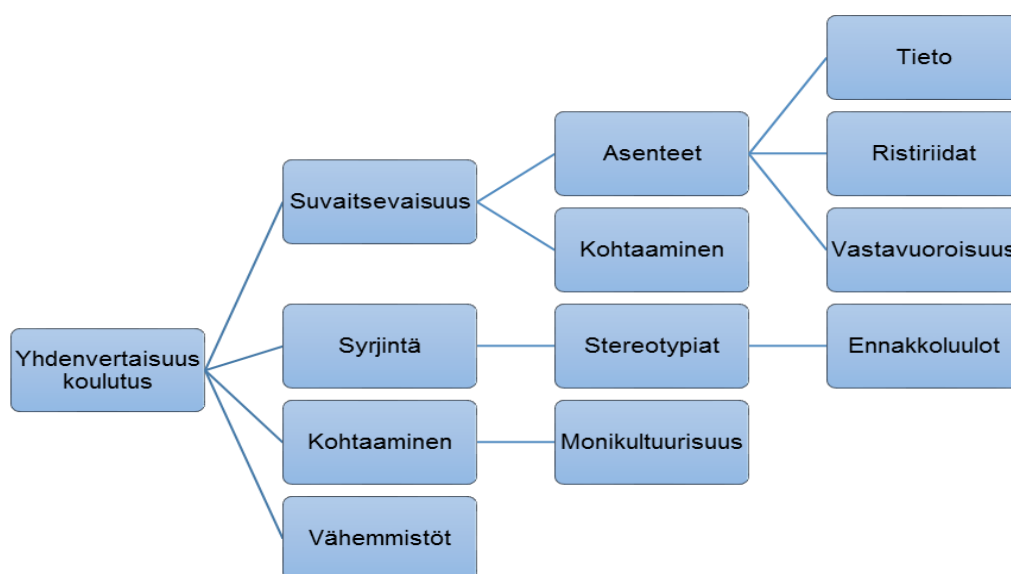
Koulutuksessa käytiin kuitenkin hyvin läpi esimerkiksi stereotyyppioita, ennakkoluuloja ja toisen asemaan astumista. Nuorilta nousi harjoitteiden ohella hyvää keskustelua muun muassa seksuaalisesta suuntautumisesta, rasismista, ennakkoluuloista ja stereotyyppioista sekä sukupuolirooleista. Havainnoituun koulutukseen osallistuneille tukioppilaille etnisyys ja ihonväri tuntuivat olevan hyvin tuttu aihe, heidän joukossaan olikin pari muslimia, eivätkä nämä aiheet nostaneet tavallista enempää keskustelua tai mielipiteitä.

Enemmän keskustelua käytiin sukupuolirooleista, stereotyyppioista ja seksuaalisesta suuntautumisesta sivuten sukupuolen moninaisuutta. Kiivasta keskustelua käytiin muun muassa poikien ja tyttöjen eroista, mitkä asiat on sallittua tytöille mutta ei pojille. Esimerkiksi erään harjoitteen väite ”pojat eivät saa itkeä julki-

sella paikalle” nostatti paljon keskustelua. Yleinen ymmärrys ja tieto sisällöistä löytyvät nuorilta, mutta enemmän ehkä kaivattaisiin vielä teoriaa harjoitteiden ja toimintojen tueksi.

Havainnoinnista nousi usea kehittämissuositus. Tärkein niistä oli koulutuksen mallin selkeyttäminen ja johdonmukaistaminen. Harjoitteiden sisältöjä ja pituuksia tulee myös muokata toimivammiksi ja nuorille paremmin sopiviksi. Lisäksi koulutusmalli tarvitsee tueksi teoriaosuuden kouluttajan tueksi. Se voisi sisältää harjoitteiden aiheita tukevaa tietoa yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä.

Elokuussa 2016 pohdimme ohjaajani ja kahden MLL:n kouluttajan kanssa, mitä yhdenvertaisuuskoulutuksen tulisi viestittää tukioppilaille ja nuorille yhteisöllisen ideointimenetelmän (8x8 -menetelmä) kautta.. Menetelmän aikana samat teemat alkoivat pyöriä uudestaan ja uudestaan eri yhteyksissä. Näin tämän menetelmän tulokset todentavat nuorten yhdenvertaisuuden linkittyvän hyvin vahvasti suvaitsevaisuuteen, asenteisiin ja syrjintään. Tärkeimmiksi osoittautuivat asenteisiin vahvasti vaikuttavat tiedot, koetut ristiriidat, vastavuoroisuus ja ennakkoluulot (Kuvio 10).

Kuvio 10. 8x8 – menetelmän MLL:n kouluttajien tulokset

Tiedolla tarkoitetaan nuorten tietoja vähemmistöistä ja syrjinnästä, ja miten niihin puuttuminen on erinomaisen tärkeää nuorten asenteisiin vaikuttamisen kannalta ja siten nuorten keskuudessa vallitsevan yhdenvertaisuuden edistäminen. **Ennakkoluulot** ovat tiedonpuutteesta johtuvia ja siten hyvin paljon sidoksissa

tietoon ja ristiriitoihin. Kun ei tiedetä esimerkiksi vähemmistöistä, heidän kulttuuristaan ja tavoistaan, muodostetaan stereotyyppien kautta ennakkoluuloja ja negatiivisia asenteita, mikä saattaa johtaa, ja usein johtaakin, syrjimiseen.

Ristiriidoilla kouluttajat kertoivat tarkoittavansa kulttuurien kohtaamisissa sattuvia väärinymmärryksiä, varsinkin nuorten keskuudessa, kun harvalla on tarpeeksi tietoa toisen kulttuurista ja tavoista ymmärtääkseen heitä ja heidät oikein. **Vastavuoroisuus** taas liittyi nuorten asenteisiin, siitä kuinka useat nuoret muodostavat asenteensa jotain ihmistä, ihmisryhmää tai asiaa kohtaan perustuen omaan kokemukseensa heistä. Toisaalta kouluttajat myös keskustelivat vastavuoroisuudesta ”saat mitä tilaat” näkökulmasta: vaikka ideaalia olisi kaikkien nuorten, eikä vain nuorten, kohtelevan toisiaan niin kuin haluaa muiden kohtelevan itseä, se hyvin harvoin pitää paikkansa.

Haastatteleistani ohjaajista yksi viittasi tähän useampaan otteeseen haastattelussaan, ensin mainitsemalla nuorten pitävän omia kokemuksiaan ja niihin pohjautuvia mielipiteitään absoluuttisena totuutena sekä tukioppilaiden moninaisuuden tärkeydellä. Korostamalla tukioppilaiden valinnassa erilaisten nuorten valitsemista, jotta muut oppilaat voivat löytää ainakin yhden tukioppilaan, johon samaistua, ohjaaja nostaa kouluttajien tavoin vastavuoroisuuden merkittävään rooliin.

Uusi koulutusmalli tulee täten pitämään sisällään teoriatietoa ja toiminnallisia harjoitteita, joiden tavoitteena on herättää nuoret ajattelemaan olemassa olevia ennakkoluuloja, stereotyyppioita ja erilaisuutta sekä niistä johtuvaa syrjintää. Koulutus tulee antamaan tukioppilaille välineitä ajatusten herättämiseen, yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjintään puuttumiseen.

Tulosten yhteenveto:

Yhdenvertaisuus nuorten keskuudessa				
<p>Luku 6.1</p> <p>>Nuoret osaavat määritellä yhdenvertaisuuden ja tuntevat sen aiheita.</p> <p>>Nuorten yhdenvertaisuus on kuitenkin hyvin yksilöllistä ja vaihtelevaa.</p> <p>>Konsensus on, että syrjintä johtuu tietämättömyydestä, ennakkoluuloista ja stereotyyppioista.</p> <p>> Päätelmä: nuorten yhdenvertaisuutta voidaan edistää purkamalla ennakkoluuloja ja stereotyyppioita sekä jakamalla tietoa.</p>	<p>Luku 6.2</p> <p>>Tukioppilaiden yhdenvertaisuuden aiheiden tuntemus vaihtelee niiden kiinnostavuuden mukaan.</p> <p>>Syrjintä osoittautui sekä kiinnostavaksi että tunnetuksi aiheeksi.</p> <p>>Ohjaajien mukaan nuorten syrjintää on vaikea aikuisten huomata.</p> <p>>Nuoret kohtaavat syrjintää erityisesti yläkouluissa.</p> <p>>Päätelmä: nuorten rooli syrjintään puuttumisessa on merkittävä.</p>	<p>Luku 6.3</p> <p>>Syrjintä on yleisimmin porukan ulkopuolelle jättämistä, haukkumista ja rasismia.</p> <p>>Syrjintään puuttuminen on tärkeää, mutta hyvin heikkoa nuorten keskuudessa.</p> <p>>Puuttuminen vaatii nuorelta paljon, mm. hyvää itsetuntoa ja rohkeutta.</p> <p>>Päätelmä: Nuoret kaipaavat puuttumiseen tukea ja työkaluja.</p>	<p>Luku 6.4</p> <p>>Tukioppilaiden merkitys syrjintään puuttumisessa ja yhdenvertaisuuden edistämässä on suuri.</p> <p>>Tukioppilaat pystyvät aikuisia paremmin vaikuttamaan nuorten asenteisiin.</p> <p>>He tarvitsevat kuitenkin työkaluja ja ohjeistusta puuttumis- ja edistämistyöhön.</p> <p>>Päätelmä: tukioppilaat voisivat hyötyä yhdenvertaisuuteen painoittuvasta koulutuksesta.</p>	<p>Luku 6.5</p> <p>>MLL:n kouluttajat nimesivät tärkeiksi teemoiksi mm. tiedon jakamisen ja ennakkoluulojen purkamisen.</p> <p>>Koulutus vaatii johdonmukaisen ja monipuolisen mallin.</p> <p>>Toimiakseen malli tarvitsee teoretietoa koulutuksen vetäjän tueksi.</p> <p>>Päätelmä: Opinnäytetyön tuotos tulee olemaan koulutusmateriaali yhdenvertaisuudesta.</p>

Kuvio 11. Tulosten yhteenveto

7 YHTEINEN YHDENVERTAISUUS -KOULUTUSMATERIAALI

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön tuloksena syntyneitä tuotoksia Yhteinen Yhdenvertaisuus – koulutusmateriaalia ja siitä suorittamaani pilottia. Kerron koulutusmateriaalin sisällöstä ja rakenteesta sekä sen toimivuudesta ja arvioinnista pilotissa.

7.1 Koulutusmateriaalin rakenne ja sisältö

Kehittämistyöni tuotoksena syntyi Yhteinen Yhdenvertaisuus – koulutusmateriaali (Kuva 1), joka pitää sisällään mallin yhdenvertaisuuskoulutuksesta. Se koostuu neljästä luvusta. Luvut sisältävät lyhyen teorialuvun yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä, koulutusmallin, kummitunnin suunnittelemisen ohjeet tukioppilaalle ja kattavan käsitteistön koulutusmallin ja yhdenvertaisuuden käsitteistä, näiden lisäksi materiaali sisältää lähteet ja harjoitteiden liitteet. Koulutusmateriaalin sivumäärä kansineen ja liitteineen on 104. Koulutusmateriaalin rakenne muodostui MLL:n muiden materiaalien ja tilaajan toiveen mukaan.

Kuva 1. Koulutusmateriaalin kansi ja sisällysluettelo

Koulutusmallin rakensin kirjallisuuden ja kehittämistyön tulosten perusteella. Se jakautuu neljään osaan: aloitus ja aiheeseen virittäytyminen, minä ja yhdenvertaisuus, kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia ja sano EI syrjinnälle. Jokainen osa on eritelty malliin omalla alaluvulla (2.1, 2.2 jne.). Lähes jokainen osio sisältää samantyyppisiä, mutta eri menetelmiä sisältäviä harjoitteita, joista ohjaaja voi valita itselleen ja ryhmälleen mieleisen. Harjoitteet etsin kirjallisuudesta ja muista lähteistä ja muokkasin kohderyhmälleni ja aiheeseeni sopiviksi.

Aloitus ja aiheeseen virittäytyminen pitää sisällään alkuarviointi – harjoitteen ja kaksi lämmittelyharjoitetta. Minä ja yhdenvertaisuus osiossa käydään läpi itsessään piileviä rooleja ja stereotyyppioita, ja käsitellään ennakkoluuloja ja stereotyyppioita laajasti erilaisin harjoittein. Tämä osio sisältää kuusi erilaista harjoitetta.

Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia osio sisältää pidempiä, yhdenvertaisuuteen syventyviä harjoitteita. Niitä on yhteensä kuusi ja niissä tulee vahvasti esille draama-menettely ja keskustelu, joiden avulla nuoret sekä oppivat asettumaan toisen ihmisen asemaan että pääsevät keskustelemaan erilaisista yhdenvertaisuuden raja-aiheista, kuten rasismista, tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista.

Edellä mainittujen osioiden tarkoituksena on sekä tuoda uutta tietoa toiminnallisuuden ja keskustelun kautta että purkaa nuorilla olevia ennakkoluuloja ja negatiivisia stereotyyppioita. Viimeinen osio ”Sano EI syrjinnälle” sisältää kuusi harjoitetta, joista kaksi viimeistä liittyvät koulutuksen päättämiseen. Loput harjoitteet keskittyvät syrjintään, sen vastaisuuteen ja siihen puuttumiseen. Näiden harjoitteiden tarkoituksena on antaa nuorille konkreettisia keinoja puuttua näkemäänsä syrjintään.

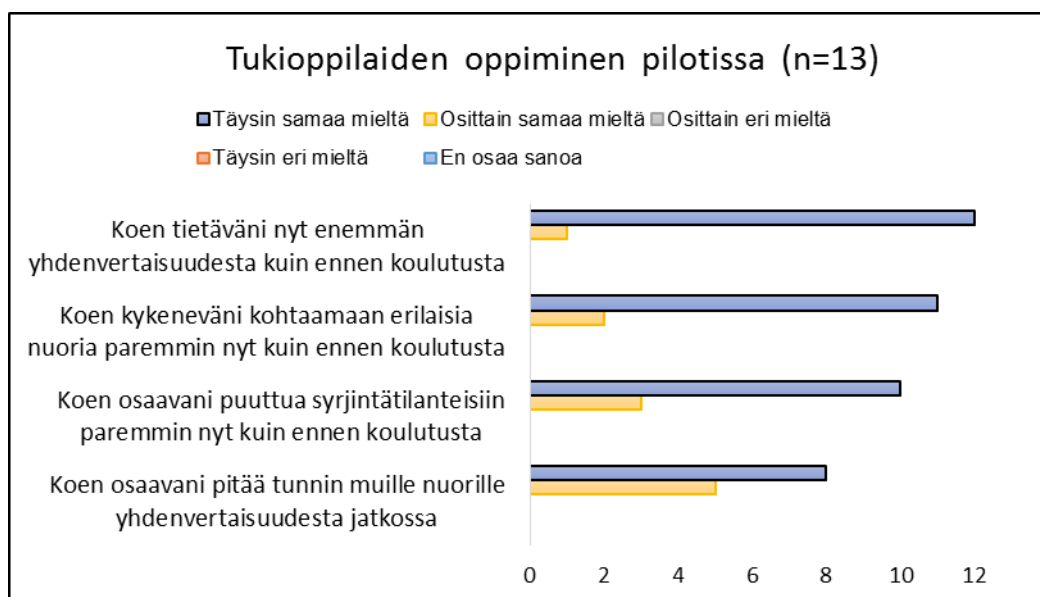
Koulutusmateriaali on tarkoitettu MLL:n kouluttajille ja tukioppilaiden ohjaajille sekä tukioppilaille työn tueksi. Sen tavoitteena on tarjota tietoa ja malli tukioppilaiden ja muiden nuorten yhdenvertaisuuskoulutukseen. Lähetin koulutusmateriaalin tilaajalle pdf -tiedostona. Materiaalia ei toistaiseksi julkaista, vaan se on myynnissä MLL:llä ohjaajani Ina Vahalahden mukaan.

7.2 Koulutusmallin pilotti ja arviointi

Koulutusmallista pidettiin kaksipäiväinen pilottikoulutus 25. – 26.10.2016 Paraisilla seurakunnan nuorisotiloissa, ja siihen osallistui ensimmäisenä päivänä 12 tukioppilasta, toisena oli yksi lisää. Pilotin osallistujat olivat kaikki tyttöjä. Pilotissa havaitsijoina toimi työelämäohjaajani Ina Vahalahti, tukioppilaiden ohjaaja ja seurakunnan nuorisotyönohjaaja, minä toimin kouluttajana. Pilotin päätteeksi keräsin osallistujilta kirjallisen palautteen (liite 4). Pilotti sai osakseen positiivista palautetta nuorilta, kehitettävää löytyi tietenkin myös.

Kehittämissuhteet olivat pienimuotoisia harjoitteiden vetämiseen liittyviä, muun muassa Kaverikehä-harjoitteen hahmojen parin ominaisuuden muokkaaminen. Yksi oppilaista vastasi palautteen ”risuja ja ruusuja” kohtaan, että jotkut asiat jäivät epäselviksi. Tämä liittyyneen enemmän koulutuksen vetämiseen kuin itse koulutusmalliin. Jouduin vetämään pilotin viimeisimmät harjoitteet ajallisista syistä tarkoitettua nopeammin, ja jättämään yhden kokonaan pois, mikä saattoi vaikuttaa asiaan. Tästä huolimatta koulutus sai arvosanaksi 9, tukioppilaat oppivat koulutuksessa uutta ja hyödyllistä tietoa ja oivalsivat eri tapoja ajatella tuttuja asioita.

Koulutuksen tavoitteiden toteutumista tutkin kyselyssä väitteiden kautta. Halusin ottaa selvää kuinka hyvin koulutus vastasi nuorten tiedon ja erilaisten nuorten kohtaamisen ja syrjintään puuttumisen työkalujen antamisessa sekä näiden tietojen ja yhdenvertaisuuden periaatteiden eteenpäin viemisessä. Pilotti osoittautui onnistuneen tässä erinomaisesti ja saavuttaneet tavoitteensa (Kuvio 12).

Kuvio 12. Tukioppilaiden oppiminen pilotissa

Lisäksi oppimistavoitteiden toteutumista kuvasivat vahvasti osallistujien vastaukset kysymykseen ”Miten koulutus vaikutti näkemykseen erillaisuudesta, syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta”. Esimerkiksi:

”Opin kumoamaan omia ennakkoluuloja ja stereotyyppioita.”

”Olen nykyään sitä mieltä, että erilaiset ihmiset ovat todella rohkeita.”

”Se avasi todella paljon ja näen nyt helpommin milloin jotain syrjitään.”

”Nyt tunnen olevani paljon avarakatseisempi ja uskallan tutustua ja mennä juttelemaan yksinäisille.”

Näiden lisäksi koulutuksen päättämisen eräessä harjoitteessa oppilaat kirjoittivat ylös miten aikovat toteuttaa yhdenvertaisuuden periaatteita jatkossa. Nuorten vastauksissa nousi kaksi yleistä teemaa: puuttuminen ja erilaisten ja yksinäisten oppilaiden tukeminen. Tukioppilaat vastasivat jatkossa puuttuvansa aktiivisemmin syrjäntä- ja kiusaamistilanteisiin ja tukevansa ja lähestyvänsä tästä lähin enemmän erilaisia oppilaita, jotka helposti jäävät yksin. Palautteen perusteella voin sanoa koulutusmateriaalin vastaavan sille asetettuja tavoitteita.

8 LOPUKSI

Tämän työn tarkoituksena oli kehittää Mannerheimin lastensuojeluliiton yhdenvertaisuuden koulutusmallia yläkoulun tukioppilaille. Kehittämistyötä varten tutkin nuorten yhdenvertaisuutta ja sen edistämistä sekä syrjintää ja siihen puuttumista. Tutkin miten nuoret näkevät ja kokevat yhdenvertaisuuden ja syrjinnän. Tutkimuskysymyksinäni olivat seuraavat: tarvitsevatko nuoret tietoa ja keinoja uusiin kohtaamisiin tai syrjivien asenteiden tunnistamiseen ja millaisia työkaluja he tarvitsevat syrjintään puuttumiseen ja oman ympäristönsä yhdenvertaisuuden edistämiseen? Koulutusmallin rakentuminen perustui saamiini tuloksiin.

Opinnäytetyö on ajankohtainen, sillä Suomessa ja maailmalla on lähivuosina puhuttu hyvin paljon vähemmistöjen oikeuksista, rasismista ja syrjinnästä. Ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuus ovat nousseet merkittävään asemaan syrjinnän, kiusaamisen ja rasisminvastaisuuden peruseriaatteina ja taustatekijöinä. Jokaisella meistä on oikeus omaan identiteettiimme ja sen ilmaisuun ilman uhatuksi tai syrjityksi tulemisen pelkoa. Tämä perusoikeus ei kuitenkaan toteudu yhdenvertaisesti kaikkien kesken. Perusoikeuden takaamiseksi tarvitsemme erilaisia keinoja purkaa syrjinnänperusteita ja edistää yhdenvertaisuutta yhteiskunnassamme. Ajankohtaisuutta lisää se, että peruskoulujen on syksyllä 2016 tehtävä yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Työni tulokset vahvistavat aiempien tutkimusten (mm. Myllyniemi 2015; Kankkunen ym. 2010) tuloksia. Tuloksien mukaan syrjintä johtuu usein tietämättömyydestä, ennakkoluuloista ja stereotyyppioista. Nuorten parissa yhdenvertaisuuden aiheiden tuntemus vaihteli sen mukaan, kuinka kiinnostavina tukioppilaat niitä pitivät. Tuloksistani käy ilmi, että tukioppilaat tietävät mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa ja tuntevat sen raja-aiheita, kuten rasismia ja monikulttuurisuuden.

Nuorten kohtaama syrjintä on yleisimmin porukan ulkopuolelle jättämistä, haukkumista ja rasismia, pääasialliseksi syyksi syrjinnälle nimettiin erilaisuus ja joukosta erottuminen. Yläkoulu osoittautui erityiseksi syrjinnän alueeksi, siellä nuoret kohtasivat syrjintää eniten. Koska syrjintää tapahtuu hyvin paljon, on siihen

puuttuminen tärkeää. Puuttuminen vaatii nuorelta kuitenkin paljon (vahva itse-tunto, rohkeus, hyvä status), minkä vuoksi se on nuorten keskuudessa heikkoa.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että nuorten parissa tapahtuvaa syrjintää on aikuisten vaikea huomata ja siihen puuttua. Tämän vuoksi nuorten rooli näkemänsä syrjintään puuttumisessa korostuu. Nuoret tarvitsevat puuttumiseen työkaluja, konkreettisia keinoja, joilla he uskaltavat mennä puuttumaan tilanteisiin tehokkaasti ja turvallisesti. Päätelin tuloksieni perusteella ennakkoluulojen ja stereotyyppien purkamisen ja syrjintään puuttumisen olevan erittäin merkityksellisiä nuorten yhdenvertaisuuden edistämisen kannalta. Tämän vuoksi nämä kolme teemaa ovat vahvasti esillä koulutusmallissa.

Tutkimuksessani selvitin lisäksi tukioppilaiden roolia syrjintään puuttumisessa ja yhdenvertaisuuden edistämisessä. Tuloksieni perusteella voin päätellä tukioppilaiden merkityksen näissä olevan suuri. Tukioppilaat pystyvät aikuisia paremmin vaikuttamaan nuorten asenteisiin ja niistä kumpuavaan käytökseen (syrjintään). Muiden nuorten tavoin he kaipaavat työkaluja ja ohjeistusta puuttumis- ja edistämistyöhön. Lisäksi työni osoittaa, että tukioppilaat pitävät jatkokoulutuksia hyödyllisinä ja heidän ohjaajansa niitä tarpeellisina. Yhteinen Yhdenvertaisuus – koulutusmateriaalin tavoitteena on olla vastaus tähän tarpeeseen. Koulutuksen pilotin palautteen perusteella uskon vahvasti sen onnistuneen tavoitteensa saavuttamisessa.

Kehittämistyöni lisäksi aiemmat tutkimukset ovat pitkälti keskittyneet tutkimaan nuorten yhdenvertaisuutta syrjintänäkökulmasta. Tutkimukset havainnollistavat syrjintä-ilmiötä nuorten keskuudessa. Vastaisuudessa toivon, että tutkimuksissa painotettaisiin enemmän syrjintään puuttumista ja yhdenvertaisuuden edistämistä. Meillä on jo hyvin tietoa siitä, mitä, missä ja miksi syrjintää nuorten parissa tapahtuu. Nyt on tärkeää löytää keinoja puuttua ja poistaa tätä syrjintää, esimerkiksi purkamalla ennakkoluuloja ja negatiivisia stereotyyppioita koulutusten ja tapahtumien kautta, sekä keskustella nuorten kanssa aktiivisesti yhdenvertaisuudesta ja sen edistämisestä.

Lisäksi toivon koulujen aktivoivan tukioppilastoimintaansa ja tukioppilaitaan yhdenvertaisuuden toteuttamiseen koulussa. Tämä voi olla kummituntien pitämis-

tä yhdenvertaisuudesta, syrjinnän- ja rasisminvastaisuus tapahtumia tai erilaisia teemapäiviä aiheesta. Näin yhdenvertaisuutta tuodaan aktiivisesti esille nuorten parissa positiivisin keinoin.

Olen tyytyväinen kehittämistyöhöni ja sen tuotokseen Yhteinen Yhdenvertaisuus -koulutusmateriaaliin. Työni tarjoaa ajankohtaista tietoa nuorten yhdenvertaisuudesta ja syrjinnästä sekä siitä, mitä seuraavaksi tulisi aiheen parissa tehdä. Uskon, että koulutusmallia ja materiaalia voidaan hyödyntää laajasti ammattialallamme erilaisissa ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisuutta koskevissa tilaisuuksissa. Koska mallin pääpaino on toiminnallisuuden kautta oppimisessa, koen sen sopivan osaksi niin koulun formaalia opetusta kuin esimerkiksi nuorisotalon non-formaalia toimintaa. Koulutusmallia voidaan hyödyntää myös muiden kohderyhmien, esimerkiksi lasten ja aikuisten parissa, muokkaamalla harjoitteita kohderyhmä ystävällisemmiksi.

Sain työn teon aikana kiitosta itsenäisestä työskentelystä ja omatoimisuudesta. Tilaaja oli tyytyväinen kehittämistyön tuotokseen. Opinnäytetyöni ohjaaja Ina Vahalahti ei löytänyt koulutusmateriaalista tai opinnäytetyöstä mitään erityistä huomautettavaa. Hänen mukaansa materiaali vastasi alkuperäistä tarvetta ja on jo nyt käytössä.

Lopuksi haluan nostaa esille erään tukioppilaan vastauksen kehittämistyöni tuotoksen pilotissa, jonka uskon tiivistävän koko työni tärkeimmän tavoitteen:

"Itse aion toteuttaa yhdenvertaisuuden periaatetta niin, että arvostan muita ihmisiä juuri sellaisina kuin he ovat ja yritän levittää sanaa." – Tukioppilas yhdenvertaisuuskoulutuksessa 10/2016.

LÄHTEET

- Ahtela, Karoliina & Bruun, Niklas & Koskinen, Pirkko K. & Nummijärvi, Anja & Saloheimo, Jorma 2006. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Helsinki: Talentum.
- Alanko, Katarina 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Alasuutari, Pertti 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino
- Artemjeff, Panu 2015. Syrjintä ja väestöryhmien väliset suhteet nuorten keskuudessa. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Ihmisarvoinen nuoruus – Nuorisobarometri 2014. . Artikkel. Viitattu 25.7.2016. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf, 185-196.
- Ei rasismille 2012. Mikä hanke. Viitattu 7.7.2016. <http://www.eirasismille.fi/sisalto/mik%C3%A4-hanke>.
- Ei vihapuheelle 2016. Ei vihapuheelle –liike kokoaa nuoret toiminaan tasa-arvon ja sananvapauden puolesta. Viitattu 7.7.2016. <http://eivihapuheelle.fi/liike/>.
- European Commission 2015. Overview of youth discrimination in the European Union – report 2015. Verkkojulkaisu. Viitattu 31.8.2016. http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/overview_youth_discrimination_en.pdf.
- Flowers, Nancy (toim.) 2007. Compasito – Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja. Suom. Maijala, Kaisu & Tonteri, Marja-liisa. Strasbourg: Council of Europe.
- Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jänntti, Matilda (toim.) 2014. Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot –vuosikirja 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Helimäki, Liisa Mirjam 2011. Koulussa koettua. Tampere: Mediapinta.
- Homofobia 2016. Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuolivähemmistöt. Viitattu 13.3.2016. <http://www.homofobia.fi/homoseksuaalisuus>.
- Honkasalo, Veronika 2014. Nuorten syrjintä kokemukset esille. Teoksessa Susan Villa (toim.) Yhdenvertaisuus osa 2: Valehtelisin, jos väittäisin – Syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Verkkojulkaisu. Viitattu 22.6.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/ca712d98502970cbb4230a0da4969795/1477224331/application/pdf/344463/Yhdenvertaisuus%20osa%202-issuu.pdf>, 14-19.
- Ihmisoikeuskeskus 2014. Yhdenvertaisuuslain uudistus eduskuntaan. Viitattu 7.7.2016. <http://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x280162=339020>.
- Itkonen, Tuija & Talib, Mirja-Tytti 2013. Aito yhdenvertaisuus koulussa – syrjinnän vastainen pedagogiikka. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.8.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/96107974f2dd31801fcfc79b224f81ff/1477224522/application/pdf/309882/Aito.pdf>.

- Kankkunen, Paula & Harinen, Päivi & Nivala, Elina & Tapio, Mari 2010. Kuka ei kuulu joukkoon? – Lasten ja nuorten kokema syrjintä Suomessa. Julkaisu. Viitattu 1.9.2016. <https://www.intermin.fi/julkaisu/362010?docID=24923>.
- Kiilakoski, Tomi 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana – Tilannekatsaus marraskuu 2012. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 3.9.2016. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/144743_koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf.
- Korkiamäki, Riikka 2014. ”Jos mä nyt voisin saada ystäviä” – Ulkopuolisuus vertaisuuksissa nuorten kokemana. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede- Jäntti (toim.) Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot – vuosikirja 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. Helsinki. Eduskunta. 1.1.2015.
- Lehtonen, Jukka 2010. ”Kaikki kuvatkin on sellaisia: isä, äiti ja lapsi” – heteronormatiivisuus eri kouluasteilla. Teoksessa Markku Suortamo & Liisa Tainio & Elina Ikävalko & Tarja Palmu & Sirpa Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden liittyvä syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 18-65.
- Lehtonen, Jukka 2013. Sukupuolivähemmistöt koulussa – moninaisia tarinoita ja haastavia tutkimusvalintoja. Artikkel. Viitattu 31.8.2016. <http://ojs.tsv.fi/index.php/sqs/article/view/50797>.
- Lepola, Outi 2007. Johdanto. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 9-17.
- Leppäkorpi, Mervi 2014. Hej, talar du inte svenska? Teoksessa Susan Villa (toim.) Yhdenvertaisuus osa 2: Valehtelin jos väittäisin – Syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Julkaisu. Viitattu 22.6.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/0db886dbccf8ba2d5617cbaf12d47e8b/1477224639/application/pdf/344463/Yhdenvertaisuus%20osa%202-issuu.pdf>, 8-13.
- Leppäkorpi, Mervi 2014. Opettajat eivät suostu käyttämään nimeäni. Teoksessa Susan Villa (toim.) Yhdenvertaisuus osa 2: Valehtelin, jos väittäisin – Syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Julkaisu. Viitattu 22.6.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/0db886dbccf8ba2d5617cbaf12d47e8b/1477224639/application/pdf/344463/Yhdenvertaisuus%20osa%202-issuu.pdf>, 20-25.
- Lindström, Niina & Autio, Kirsi 2003. Nuorten vertaisohjaajakoulutus – kokemuksia ja käytäntöjä nuorten vertaisohjauksesta ehkäisevän päihdetyön menetelmänä. Julkaisu. http://www.mll.fi/@Bin/39228/Nuorten_vertaisohjaajakoulutus.pdf.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Kohti lapsiystävällistä yhteiskuntaa MLL 2015. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Viitattu 8.3.2016. <http://www.mll.fi/mll/>.

- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Organisaatio. Viitattu 8.3.2016.
<http://www.mll.fi/mll/organisaatio/>.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Toiminta ja projektit. Viitattu 8.3.2016.
<http://www.mll.fi/mll/toiminta/>.
- Mason, Jennifer 1994. Linking qualitative and quantitative data analysis. Teoksessa Alan Bryman & Robert G. Burgess (toim.). Analyzing Qualitative Data. Lontoo: Routledge, 89-110.
- Mietola, Reetta 2005. Erilaisuus ja eronteot tutkimuksen valossa. Teoksessa Mai Salmenkangas 2005. Muutu. Puutu. – Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas. Julkaisu. Viitattu 5.9.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/21198b0947743b14e8ac3082b8c4854a/1477224715/application/pdf/114855/Muutu.Puutu.pdf..pdf>, 82-92.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2015. Ihmisarvoinen nuoruus – Nuorisobarometri 2014. Verkkojulkaisu. Viitattu 25.7.2016. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf.
- Nousiainen, Kevät 2012. Käsitteellisiä välineitä tasa-arvon erittelyyn. Teoksessa Johanna Kantola & Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) Tasa-arvo toisin nähtynä – Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus, 31-56.
- Oikeusministeriö 2014. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa. Verkkojulkaisu. Viitattu 5.7.2016.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-388-7>.
- Oikeusministeriö 2015. Yhdenvertaisuuslaki. Esite. Viitattu 8.7.2016.
http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/1c263f785fba10f522ec6770ca68286f/1467991565/application/pdf/431802/YV_FI.pdf.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2010. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan (1. – 2. painos). Helsinki: WSOYpro Oy
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan (3.-4. painos). Helsinki: Sanoma pro oy.
- Pakolaisneuvonta ry 2016. 10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista. Artikkel. Viitattu 4.10.2016. <http://www.pakolaisneuvonta.fi/?lid=90>.
- Peura, Juuso (toim.) 2012. Tukioppilastoiminnan arviointi. Verkkojulkaisu. Viitattu 9.9.2016. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/0090cfd15e31c4c154c289a7040ad9e6/1477224873/application/pdf/16119863/MLL%20Tukari%20raportti%202012.pdf>.
- Rastas, Anna 2007. Rasismi – lasten ja nuorten arjessa. Tampere: Tampereen university press.
- Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. 7.3.4 Teemoittelu. Viitattu 12.9.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.
- Salmenkangas, Mai 2005. Muutu. Puutu. – Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas. Julkaisu. Viitattu 5.9.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/21198b0947743b14e8ac3082b8c4854a/1477224715/application/pdf/114855/Muutu.Puutu.pdf..pdf>.

- Souto, Anne-Mari 2011. Arkipäivän rasismi koulussa – Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Helsinki. Eduskunta. 11.6.1999.
- Syrjintä 2016. Valtuutetun tehtävä. Viitattu 8.7.2016.
<http://www.syrjinta.fi/web/fi/valtuutetun-tehtava>.
- Tasa-arvo 2016. Tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu: Valtuutettujen yhdistymisestä voi olla hyötyä. Uutinen. Viitattu 8.7.2016.
<https://www.tasa-arvo.fi/-/tasa-arvovaltuutettu-ja-yhdenvertaisuusvaltuutettu-valtuutettujen-yhdistymisesta-voi-olla-hyotya>.
- Toukonen, Liisa 2010. Tukioppilaan toimintaopas. Julkaisu. Viitattu 9.9.2016.
http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8f556042eee81bae2dae98b831c1e53b/1477225005/application/pdf/14162975/MLL%20Tukioppilaan%20toimintaopas%202010_WEB.pdf.
- Trost, Jan 2005. Kvalitativa intervjuer. Lund: Studentlitteratur
- Ulkoasiainministeriö 2014. Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2014. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.
- Vahalahti, Ina 2016. Suullinen tiedonanto 8.2.2016.
- Vatanen, Panu 2016. Rasismi on arkipäivää 11- vuotiaan Valtterin elämässä: ”Sitä on tapahtunut sen verran useasti, etten jaksakaan välittää”. Artikkel. Viitattu 7.7.2016.
http://yle.fi/uutiset/rasismi_on_arkipaivaa_11-vuotiaan_valtterin_elamassa_sita_on_tapahtunut_sen_verran_useasti_etten_jaksa_valittaa/8757273.
- Villa, Susan 2014. Syrjintä kokemukset esille. Teoksessa Susan Villa (toim.) Yhdenvertaisuus osa 2: Valehtelin, jos väittäisin – Syrjintä ja syrjimättömyys Suomessa. Julkaisu. Viitattu 22.6.2016. <http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/0db886dbccf8ba2d5617cbaf12d47e8b/1477224639/application/pdf/344463/Yhdenvertaisuus%20osa%202-issuu.pdf>, 6-7.
- Yhdenvertaisuus 2016. Mikä yhdenvertaisuus.fi. Viitattu 13.3.2016.
<http://www.yhdenvertaisuus.fi/>.
- Yhdenvertaisuus 2016. YES – Yhdenvertaisuus etusijalle. Viitattu 7.7.2016.
http://www.yhdenvertaisuus.fi/kampanjat/yes-yhdenvertaisuus_etusijalle/.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Helsinki. Eduskunta. 30.12.2014.
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta 2016. Etusivu - Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta 1.1.2015 alkaen. Viitattu 8.7.2016. <http://yvtltk.fi/fi/>.

LIITTEET

Liite 1. Tukioppilaiden kyselypohja

1. Mistä koulusta olet? *

- Alastaron yläaste
- Armfeltin koulu
- Auran yhtenäiskoulu
- Elisenvaaran koulu
- Henrikin koulu
- Hermannin koulu
- Ilmaristen koulu
- Kalannin koulu
- Katariinan koulu
- Kemiönsaaren keskuskoulu
- Kiiruun koulu
- Kosken seudun yläaste
- Kotimäen koulu
- Laurin koulu
- Liedon keskuskoulu
- Luostarivuoren koulu
- Maijamäen koulu
- Maskun Hemmingin koulu
- Maunun koulu
- Meritalon koulu
- Moision koulu
- Nummenpakan koulu
- Opintien koulu
- Paraistenseudun koulu
- Perniön yhteiskoulu
- Piikkiön yhtenäiskoulu
- Piispanlähteen koulu
- Puistokadun koulu
- Puolalan koulu
- Puropellon koulu
- Raunistulan koulu
- Rieskalähteen koulu

- Samppalinnan koulu
- Sauvon koulukeskus
- Suopellon koulu
- Taivassalon yhtenäiskoulu
- Topeliuksen koulu
- Turun Lyseon koulu
- Turun Normaalikoulu
- Turun Steiner-koulu
- Uudenkaupungin yhtenäiskoulu
- Vaisaaren koulu
- Valkeavuoren koulu
- Varppeen koulu
- Vasaramäen koulu
- Vinkkilän koulu
- Vistan koulu

2. Luokka *

- 7. luokka
- 8. luokka
- 9. luokka

3. Kuinka monta tukioppilasta koulussasi on? *

4. Olen osallistunut näihin MLL:n tarjoamiin koulutuksiin. *

- Tukioppilaan peruskoulutus
- Kiusaamisen ehkäiseminen
- Selvä elämä
- Yhdenvertaisuus
- Olen osallistunut kaikkiin näihin

5. Oletko samaa mieltä väittämien kanssa? *

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri miel- tä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Olen tyytyväinen MLL:ltä saamaani koulutukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen MLL:ltä saamiini materiaaleihin	☐	☐	☐	☐	☐

Olen käyttänyt saamiani materiaaleja kouluni tukioppilastoiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Kaipaen enemmän koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐
Kaipaan enemmän materiaaleja, millaisia? _____	☐	☐	☐	☐	☐
Jatkokoulutusten aiheet ovat ajankohtaisia	☐	☐	☐	☐	☐
Jatkokoulutusten aiheet ovat kiinnostavia	☐	☐	☐	☐	☐
Jatkokoulutukset ovat hyödyllisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistun koulutuksiin mielelläni	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan osallistua yhdenvertaisuus -koulutukseen	☐	☐	☐	☐	☐

6. Mikä menetelmistä on sinulle mieluisin? *

1= mieluisin, 6= vähiten mieluinen

	1	2	3	4	5	6
Roolipelaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Draama	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tarinankerronta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luento	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jokin muu toiminnallinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Tiedän ja osaan määritellä seuraavat käsitteet. *

☐ suvaitsevaisuus	☐ yhdenvertaisuus
☐ tasa-arvo	☐ ennakkoluulo
☐ stereotypia	☐ syrjintä
☐ rasismi	☐ moninaisuus
☐ monikulttuurisuus	☐ maahanmuuttaja
☐ pakolainen	☐ vähemmistö
☐ etninen vähemmistö	☐ tartaari
☐ romani	☐ saamelainen
☐ vammainen	☐ kehitysvammainen
☐ seksuaalinen suuntautuminen	☐ seksuaalivähemmistö

☐ homoseksuaali	☐ lesbo
☐ biseksuaali	☐ aseksuaali
☐ panseksuaali	☐ demiseksuaali
☐ transseksuaali	☐ sukupuolirooli
☐ sukupuoli-identiteetti	☐ sukupuolivähemmistö
☐ transsukupuolinen	☐ muunsukupuolinen
☐ transvestiitti	☐ yhdenvertaisuuslaki
☐ ihmisoikeudet	☐ ihmisoikeusjulistus
☐ En mitään näistä	☐ Kaikki näistä

8. Valitse aihepiiri(t), josta tiedät vähiten. *

- yhdenvertaisuus
- tasa-arvo
- syrjintä
- rasismi
- monikulttuurisuus
- moninaisuus
- vammaisuus
- etniset vähemmistöt
- seksuaalivähemmistöt
- sukupuolivähemmistöt
- stereotypiat ja ennakkoluulot

9. Valitse kiinnostavin aihepiiri(t). *

- yhdenvertaisuus
- tasa-arvo
- syrjintä
- rasismi
- monikulttuurisuus
- moninaisuus
- vammaisuus
- etniset vähemmistöt

- seksuaalivähemmistöt
- sukupuoli vähemmistöt
- stereotyyppit ja ennakkoluulot

10. Minkälaista syrjimistä olet kohdannut omassa ympäristössäsi?

200 merkkiä jäljellä

11. Mitä on yhdenvertaisuus?

Määrittele lyhyesti.

200 merkkiä jäljellä

(Sivu 0 / 2)

Liite 2. Haastattelupohja (ohjaajat)

1. Ihan aluksi, esitelkää itsenne.
2. Voisitteko määritellä, mitä yhdenvertaisuus on Teidän mielestänne?
3. Mitä mieltä olette peruskoulujen, erityisesti yläkoulujen yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvoisuudesta?
4. Koetteko opettajana ja ohjaajana olevanne valmis ja osaava kohtaamaan erilaisia nuoria, esimerkiksi maahanmuuttajia tai transsukupuolisia?
5. Sanotaan, että koska nuoret joutuvat ympäristönsä (koulun) vuoksi pakostikin kohtaamaan erilaisuutta, ovat he muuta väestöä yhdenvertaisempia ajatusmaailmaltaan. Pitääkö tämä mielestänne paikkansa?
6. Nuorten kanssa työskentelevänä ammattilaisena, mitä mieltä olette nykykuorten yhdenvertaisuusajattelusta? Kohtelevatko nuoret toisiaan yhdenvertaisina?

7. Yhdenvertaisuutta tutkiessa, puhe usein kääntyy syrjinnän vastaisuuteen ja syrjintäkieltoihin. Lain mukaan syrjintä on toisen ihmisen asettamista eriarvoiseen asemaan. Millaista syrjintää olette havainneet nuorten keskuudessa?
8. Kuinka herkästi nuoret mielestänne puuttuvat näkemäänsä syrjintään?
9. Asteikolla 1-10, miten hyvin nuoret mielestänne tunnistavat syrjinnän eri muotoja?
10. Mitä keinoja nuorille mielestänne annetaan syrjintään puuttumiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen?
11. Minkälaisia keinoja he tarvitsevat?
12. Syrjinnän sanotaan johtuvan tietämättömydestä, ennakkoluuloista ja negatiivisista stereotyyppioista. Pitääkö tämä mielestänne paikkansa nuorten keskuudessa?
13. Kuinka tärkeäksi koet nuorten kouluttamisen erilaisuuden hyväksymisestä, yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän vastaisuudesta?
14. Mitä mieltä olet tukioppilaiden roolista koulun yhdenvertaisuuden edistämässä?
15. Kuinka merkittävä rooli tukioppilailla on mielestänne muiden koulun nuorten asenteihin vaikuttamisessa?

Liite 3. Haastattelupohja (yhdenvertaisuusvaltuutettu)

1. Ihan aluksi, esittelisittekö itsenne.
2. Mitä yhdenvertaisuus on teidän mielestänne?
3. Yhdenvertaisuudesta puhuttaessa puhe kääntyy usein syrjintään ja syrjinnän vastaisuuteen. Mistä syrjintä teidän mielestänne johtuu?
4. Mitä mieltä olette nuorten parissa esiintyvistä syrjinnästä?
5. Miten siihen tulisi Teidän mielestänne puuttua? Yleisesti? Koulussa?
6. Tunnetteko tukioppilastoimintaa?
7. Mitä mieltä olette tukioppilaiden roolista koulujen yhdenvertaisuuden edistämässä?

8. Kuinka merkittävää yläkouluikäisten nuorten kouluttaminen erilaisuuden hyväksymisestä, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta on Teidän mielestänne?
9. Oletteko työssänne kohdannut syrjityksi tulleita nuoria? Minkä ikäisiä?
10. Tietävätkö nuoret yleensä yhdenvertaisuuslautakunnan ja yhdenvertaisuusvaltuutetun olemassa olosta ja työkuvasta Teidän mielestänne?

Liite 4. Pilotin palautekysely.

1. Asteikolla 1-10, minkä arvosanan antaisit koulutukselle? Perustele.

2. Vastaa väittämiin

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Koen tietäväni nyt enemmän yhdenvertaisuudesta kuin ennen koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐
Koen kykeneväni kohtamaan erilaisia nuoria paremmin nyt kuin ennen koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐
Koen osaavani puuttua syrjintätilanteisiin paremmin nyt kuin ennen koulutusta	☐	☐	☐	☐	☐
Koen osaavani pitää tunnin muille nuorille yhdenvertaisuudesta jatkossa	☐	☐	☐	☐	☐

3. Miten koulutus vaikutti näkemykseesi erilaisuudesta, syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta?

4. Risuja ja ruusuja